

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Diplomová práce

**Zhodnocení finanční gramotnosti vybraných skupin
obyvatelstva se zaměřením na zadluženost**

Bc. Barbora PECHOVÁ

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Barbora Pechová

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Zhodnocení finanční gramotnosti vybraných skupin obyvatelstva se zaměřením na zadluženost

Název anglicky

Evaluation of financial literacy of selected groups of the population with focus on indebtedness

---

Cíle práce

Hlavním cílem této diplomové práce je zhodnocení nejčastějších důvodů zadlužování obyvatel České republiky a jejich finanční gramotnost. Dílčím cílem práce je zanalyzování úrovně zadlužení obyvatel ČR.

Metodika

Teoretická část diplomové práce bude vypracována na základě studia sekundárních zdrojů, odborných publikací zabývajících se tématy financí a zadlužování obyvatel. Budou vysvětleny pojmy související s finanční gramotností a popsány základní úvěrové produkty.

Praktická část práce se bude zabývat vlastním výzkumem, který bude obsahovat dotazníkové šetření zaměřené na zjištění úrovně finanční gramotnosti obyvatel ČR, kteří mají zkušenost úvěrem. Dále bude provedena analýza důvodů a úrovně zadlužení obyvatel ČR. Pro analýzu budou použita data veřejně dostupná na internetových stránkách České bankovní asociace nebo např. České Národní Banky či Českého statistického úřadu. Následně budou zhodnoceny i možné závislosti mezi proměnnými – bude provedeno testování statistických hypotéz. Výsledky práce budou v závěru shrnuty, diskutovány a budou navržena řešení pro zlepšení dané situace.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

banka, finance, finanční gramotnost, peníze, rozpočet, trh, úvěr, zadluženost

---

Doporučené zdroje informací

- BERTL, Ivan, 2017. Finanční gramotnost jako nástroj sociální adaptace a příležitost k překonání negativních důsledků sociálních problémů. Praha: Česká andragogická společnost. ISBN 978-80-905460-8-0.
- FINEL-HONIGMAN, Irene a Fernando B. SOTELINO, 2015. International banking for a new century. London: Routledge. ISBN 978-0-415-68133-9.
- KALABIS, Zbyněk, 2012. Základy bankovníctví: bankovní obchody, služby, operace a rizika. Brno: BizBooks. ISBN 978-80-265-0001-8.
- REJNUŠ, Oldřich, 2014. Finanční trhy. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada. Partners. ISBN 978-80-247-3671-6.
- RYAN, J. S. a RYAN, Ch. Personal financial literacy. 3rd edition. Mason, Ohio: South-Western/Cengage, 2017. ISBN 9781305653078.

Předběžný termín obhajoby

2021/22 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Markéta Beranová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra obchodu a financí

Elektronicky schváleno dne 4. 3. 2022

prof. Ing. Luboš Smutka, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 4. 3. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 29. 03. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci " Zhodnocení finanční gramotnosti vybraných skupin obyvatelstva se zaměřením na zadluženost" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30.3.2022

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Markétě Beranové, Ph.D. za odborné vedení, konzultace a čas věnovaný této diplomové práci.

Zhodnocení finanční gramotnosti vybraných skupin obyvatelstva se zaměřením na zadluženost

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá nejčastějšími důvody zadlužování obyvatel a jejich finanční gramotností. Hlavním cílem práce je zhodnotit úroveň finanční gramotnosti lidí, kteří mají zkušenost s úvěrem a nejčastější účely spotřebitelských úvěrů občanů České republiky. V teoretické části práce jsou popsány základní pojmy spojené s finanční gramotností a úvěrové produkty. V praktické části jsou zanalyzována data a následně zhodnoceny nejčastější účely spotřebitelských úvěrů, dále je zhodnocena úroveň zadlužení obyvatel ČR a na základě dotazníkového šetření zjištěna jejich finanční gramotnost. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že si Češi nejčastěji půjčují na pořízení automobilu, či motorky, rekonstrukci bytu a spotřební elektroniku. Na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že finanční gramotnost je závislá na výši dosaženého vzdělání respondentů. Lidé s nižším stupněm vzdělání (ZŠ, výuční list, SŠ bez maturity) vykazují rizikovější chování a také jsou zatíženi vyšším počtem úvěrů, než lidé s vysokoškolským vzděláním.

Klíčová slova: finanční gramotnost, úvěr, spotřebitelský úvěr, hypoteční úvěr, kreditní karta, kontokorentní úvěr, revolvingový úvěr, konsolidace úvěrů, RPSN, úroková sazba, zadlužení, rizikové zadlužování

Evaluation of financial literacy of selected groups of the population with a focus on indebtedness

Abstract

This diploma thesis deals with the most common reasons of indebtedness of the population and their financial literacy. The main goal of this work is to evaluate the level of financial literacy of people who have experience with credit and the most numerous purposes of consumer loans of citizens of the Czech Republic. The theoretical part of the thesis describes the basic concepts associated with financial literacy and credit products. In the practical part, the data are analyzed and then the most common purposes of consumer loans are evaluated, the level of indebtedness of the Czech population is evaluated and their financial literacy is determined on the basis of a questionnaire survey. The results of the research showed that Czechs most often borrow to buy a car or motorcycle, apartment renovation and consumer electronics. Based on a questionnaire survey, it was found that financial literacy depends on the level of education of respondents. People with a lower level of education (primary school, apprenticeship certificate, high school without a high school diploma) show riskier behavior and are also burdened by a higher number of loans than people with a university degree.

Keywords: financial literacy, credit, consumer credit, mortgage credit, credit card, overdraft, revolving credit, credit consolidation, APR, interest rate, indebtedness, risk indebtedness

Obsah

1 Úvod.....	12
2 Cíl práce a metodika	14
2.1 Cíl práce	14
2.2 Metodika	14
3 Teoretická východiska	17
3.1 Finanční gramotnost.....	17
3.1.1 Finance.....	20
3.1.2 Metody financování	21
3.1.3 Bankovníctví.....	22
3.1.4 Bankovní produkty	23
3.1.5 Úroková sazba.....	24
3.1.6 RPSN	25
3.1.7 Anuitní splátka.....	26
3.2 Finanční závazek.....	26
3.2.1 Poskytování úvěrů.....	26
3.2.2 Rizika zadlužování.....	27
3.2.3 Exekuce.....	28
3.2.4 Insolvence	29
3.2.5 Úvěrové registry	30
3.3 Úvěrové produkty.....	33
3.3.1 Kreditní karta	33
3.3.2 Kontokorentní úvěr	34
3.3.3 Spotřebitelský úvěr	35
3.3.4 Revolvingový úvěr.....	38
3.3.5 Hypoteční úvěr.....	39
3.3.6 Konsolidace úvěrů	41
4 Vlastní práce	43
4.1 Společnost Cofidis	43
4.1.1 Úvěrové produkty nabízené ve společnosti Cofidis	43
4.1.2 Pojištění úvěru	47
4.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření	47
4.2.1 Interpretace výsledků	47
4.3 Nejčastější důvody zadlužování obyvatel ČR.....	63
4.3.1 Na co by si Češi nikdy nepůjčili	65
4.3.2 Rizikové zadlužování.....	65

4.3.3	Řešení neschopnosti splácet.....	67
4.4	Celkové zadlužení obyvatel České republiky	69
4.4.1	Celkové zadlužení domácností na spotřebu	69
4.4.2	Celkové zadlužení obyvatel na bydlení	70
5	Výsledky a diskuse	72
6	Závěr.....	74
7	Seznam použitých zdrojů.....	76
8	Přílohy	79

Seznam obrázků

Obrázek 1:Detail procesu finanční gramotnosti.....	18
--	----

Seznam tabulek

Tabulka 1: Seznam nebankovních poskytovatelů spotřebitelského úvěru v ČR	38
Tabulka 2: Kontingenční tabulka 1	52
Tabulka 3: Kontingenční tabulka 2	55
Tabulka 4: Kontingenční tabulka 3	58
Tabulka 5: Rizikové zadlužování.....	67

Seznam grafů

Graf 1: Pohlaví respondentů	48
Graf 2: Věk respondentů	48
Graf 3: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů	49
Graf 4: Úvěry, kterými respondenti disponují	50
Graf 5: Porozumění úvěrové smlouvě	51
Graf 6: Definice "finanční gramotnosti"	52
Graf 7: Význam úrokové sazby	53
Graf 8: Vyjádření úrokové sazby	54
Graf 9: Z čeho se skládá RPSN.....	54
Graf 10: Porovnání výše úrokové sazby a RPSN	56
Graf 11: Význam anuitní splátky	57
Graf 12: Význam jistiny.....	57
Graf 13: Význam kreditní karty	59
Graf 14: Význam revolvingového úvěru	60
Graf 15: Význam konsolidace úvěrů	61
Graf 16: Zkušenost s úvěrem	63
Graf 17: Účel úvěru.....	64
Graf 18: Na co by si respondenti nikdy nepůjčili	65
Graf 19: Řešení neschopnosti splácet	68
Graf 20: Proč si Češi půjčují jinde, než u banky.....	69
Graf 21: Celkové zadlužení domácností na spotřebu (v mil. Kč).....	70
Graf 22: Celkové zadlužení domácností na bydlení (v mil. Kč).....	71

1 Úvod

V současné vyspělé společnosti je kladen čím dál větší důraz na finanční vzdělávání široké veřejnosti, ale téma finanční gramotnosti je také často diskutované na úrovni hospodaření jednotlivých ekonomik států.

Již na mladé lidi je vyvíjen tlak vykonávat významná finanční rozhodnutí, s čímž souvisí nutnost se finančně vzdělávat již v průběhu základní a střední školy, aby jedinci měli potřebné znalosti a schopnosti uskutečnit správná rozhodnutí v různých životních situacích. Dostatečné a kvalitní finanční vzdělání by mělo eliminovat chybná rozhodnutí a rizikové zadlužování obyvatel, která mohou mít fatální následky, jako např. exekuce, či osobní bankrot.

Pojem finanční gramotnost v sobě zahrnuje jednak znalost a schopnost efektivně spravovat rodinný rozpočet, porozumění finančním produktům nabízeným bankovními i nebankovními společnostmi, ať už se jedná o finanční aktiva, či finanční závazky, ale také schopnost investovat a zhodnocovat volné finanční prostředky. Tato diplomová práce se zaměřuje především na finanční závazky a zadluženost, jelikož bohužel i v současné vyspělé společnosti jsou lidé, kteří nedisponují adekvátní finanční gramotností a dochází u nich k přemíře zadlužení a zatížení velkým množstvím úvěrů, které nejsou schopni řádně splatit.

Dobrou zprávou je, že se zvyšuje množství vysokoškolsky vzdělaných jedinců, kteří dle výzkumu vykazují méně rizikové chování v oblasti úvěrů, než lidé s nižším stupněm vzdělání. Právě mladí lidé budou v budoucnu svými rozhodnutími ovlivňovat obraz a vývoj celé společnosti. Je proto důležité, aby jejich rozhodnutí vedla správným směrem, který povede nejen jedince, ale i stát kupředu.

Je však zapotřebí zajistit i dostatečnou finanční gramotnost u lidí, kteří absolvují pouze povinnou školní docházku a rozhodnou se poté nastoupit do zaměstnání, nikoliv pokračovat studiem na střední a vysoké škole. Lze považovat za podstatné, aby jedinci po nástupu do zaměstnání měli dostatečné znalosti o tom, jak správně naložit s vlastními financemi. Může se jednat o běžné rozhodování o velikosti úspor, způsobu financování vlastního bydlení v případě, že jedinec nedisponuje dostatečným rozpočtem, či rozhodnutí, zda je nezbytná koupě určitých produktů, na které jedinec nemá dostatek peněz a případně následné zvolení vhodného úvěrového produktu. Aby byla zajištěna adekvátní výše finanční gramotnosti u maximálního počtu jedinců, měl by být kladen důraz na výuku tohoto tématu na všech základních i středních školách, případně i učilištích, bez rozdílu na studovaném oboru.

V souvislosti s rychlým vývojem ekonomiky a neustále se zlepšujícími technologiemi je na jedince kladen čím dál větší nátlak a je více obtížné se ve velké mase všech informací vyznat a činit adekvátní rozhodnutí.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce je, na základě teoretických východisek a vlastního výzkumu, zhodnocení úrovně finanční gramotnosti obyvatel České republiky, kteří mají zkušenost s úvěrem. Na základě výsledků vlastního výzkumu je vyhodnocena nejproblematictější oblast finanční gramotnosti u zvoleného segmentu a také je porovnána výše finanční gramotnosti mezi skupinami respondentů. Dalším cílem je zhodnocení nejčastějších důvodů zadlužování obyvatel České republiky. Dílčím cílem této diplomové práce je vyhodnocení celkové úrovně zadlužení obyvatel České republiky.

2.2 Metodika

Teoretická část diplomové práce je vypracována na základě studia sekundárních zdrojů, odborných publikací zabývajících se tématy financí a zadlužování obyvatel. Jsou vysvětleny pojmy související s financemi, finanční gramotností a popsány základní úvěrové produkty.

V první části vlastní práce je stručně popsána zvolená nebankovní společnost, jí nabízené úvěrové produkty a proces schvalování úvěrů. Tato část práce byla zpracována na základě informací poskytnutých od společnosti Cofidis a má za cíl objasnit, jakým způsobem se při financování úvěrů postupuje a co vše musí žadatel o úvěr u vybrané nebankovní společnosti splnit, aby mu byl úvěr poskytnut.

V další části se práce zabývá vlastním výzkumem, který obsahuje dotazníkové šetření zaměřené na zjištění úrovně finanční gramotnosti obyvatel ČR, kteří mají zkušenost s úvěrem. Dotazník je sestaven tak, aby ověřil znalosti především v oblasti finančních závazků, a vyskytuje se v něm 16 otázek. První část dotazníku obsahuje tři identifikační otázky týkající se pohlaví, věku a výše dosaženého vzdělání. Následuje otázka, pomocí které se při vyhodnocování vyselektuje pouze segment respondentů, kteří mají zkušenost s úvěrem. Odpovědi této skupiny respondentů jsou primárně vyhodnocovány. Pomocí 4. otázky je zjištěno, jakým úvěrem respondenti nejčastěji disponují, a který je naopak respondenty využíván nejméně. Další otázka je zaměřená na porozumění úvěrové smlouvě. Tato otázka je položena z důvodu zjištění, zda je pro respondenty podstatné, aby před

podepsáním úvěrové smlouvy rozuměli všem svým právům a povinnostem, které jim z podepsané smlouvy vyplývají, nebo zda smlouvu podepíše, aniž by jí rozuměli. Zbýlých 11 otázek je zaměřeno na znalosti základních pojmů a úvěrových produktů. Odpovědi na znalostní otázky u respondentů, kteří nemají žádnou zkušenost s úvěrem, jsou poté porovnány s odpověďmi hlavního segmentu respondentů. Data získaná z dotazníkového šetření jsou pro přehlednost vypracována do grafů.

U zvolených otázek jsou vytvořeny kontingenční tabulky s řádkovými i sloupcovými součty a pomocí Chí kvadrát testu o nezávislosti jsou otestovány možné závislosti mezi proměnnými. Chí kvadrát test je založen na výpočtu rozdílu skutečně zjištěných četností a četností teoretických, neboli očekávaných. Aby mohl být test použit, musí být nejprve splněny dvě základní podmínky. První z nich je, že žádná z očekávaných četností nesmí být menší než 1 a druhá říká, že počet očekávaných četností nižších než 5 nesmí překročit 20 %. Dále byla stanovena hladina významnosti $\alpha = 5 \%$, se kterou je následně porovnává vypočítaná *p hodnota*. Pro výpočet Chí kvadrát testu jsou sestaveny hypotézy H0 a H1. Jestliže je zjištěná *p hodnota* nižší, než 5 % hladina významnosti, nezamítá se H0 a je prokázána závislost mezi proměnnými.

Dále je v práci provedena analýza důvodů zadlužení obyvatel ČR. Pro analýzu jsou použita data veřejně dostupná na internetových stránkách České bankovní asociace. V této části práce je vyhodnoceno, kolika úvěry jsou obyvatelé České republiky zatíženi, jaké jsou nejčastější účely úvěrů, ale také na co by si Češi nikdy nepůjčili, jak by řešili neschopnost splácení úvěru, či úroveň rizikového zadlužování, kde Česká bankovní asociace zhodnotila skóre rizikového zadlužování jedinců v České republice. Metodika výpočtu je následující:

- za aktuální splácené tři a více půjček -> 2 body
- jestliže spotřebitel řeší neschopnost splácet dalším úvěrem -> 2 body
- za ochotu krýt splátky dalším úvěrem -> 2 body
- pokud si klient půjčí od nebankovní společnosti bez toho, aby si zjistil, zda společnost disponuje licenci od ČNB -> 1 bod
- jestliže si půjčí na zábavu, či běžnou spotřebu -> 1 bod
- když si spotřebitel vzal úvěr v situaci, kdy dlouhodobě nemá nedostatek financí -> 1 bod.

Celkem tedy může respondent získat 9 bodů, a jestliže nasbírání minimálně 4 body, jedná se o rizikového spotřebitele.

V poslední části vlastní práce je, na základě dat dostupných na internetových stránkách Českého statistického úřadu, zhodnocena celková úroveň zadlužení obyvatel České republiky na spotřebu a na bydlení. Pro přehlednost jsou data zobrazena pomocí grafů a následně popsána.

3 Teoretická východiska

Na otázku finanční gramotnosti se v České republice zaměřují instituce, jako je Česká Národní Banka, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo financí, nebo např. bankovní i nebankovní instituce. Úroveň finanční gramotnosti byla poprvé v ČR měřena v roce 2006 Českou bankovní asociací. Na zvyšování finanční gramotnosti se klade čím dál větší důraz a za pomoci Ministerstva školství byla zavedena výuka finanční gramotnosti i na základních školách (Kaletová, 2021, str. 17).

3.1 Finanční gramotnost

Hned na úvod je podstatné charakterizovat základní pojem „finanční gramotnost“, pod kterým si lze představit dovednost spravovat své finance a rodinný rozpočet. Díky dostatečným znalostem finanční gramotnosti by měl být člověk schopen efektivně hospodařit s penězi, zabezpečit nejen sebe, ale i celou rodinu a v neposlední řadě se orientovat v oblasti finančních závazků a úvěrových produktů, které jsou nabízeny na finančním trhu. Se znalostí úvěrových a spořicích produktů souvisí schopnost určit, jaké produkty je vhodné využít v konkrétních situacích a k zabezpečení finančních potřeb. Není důležité pouze disponovat znalostmi v oblasti financí, ale také tyto znalosti umět využít v reálném životě (Kaletová, 2021, str. 19- 20).

OECD (2016) uvádí, že znalosti v oblasti financí představují významnou část finanční gramotnosti, jelikož lze díky nim porovnávat produkty nabízené na finančním trhu a napomáhají jednotlivcům při rozhodování ve finanční sféře. Jestliže jedinec disponuje alespoň základní finanční gramotností a schopností tyto znalosti aplikovat, dokáže díky tomu samostatně jednat, rozhodovat se a řídit své finanční záležitosti. Člověk orientující se v této oblasti zvládá přijímat nové informace a zprávy, které mohou ovlivňovat jeho finanční blahobyť (OECD, 2016, str. 19).

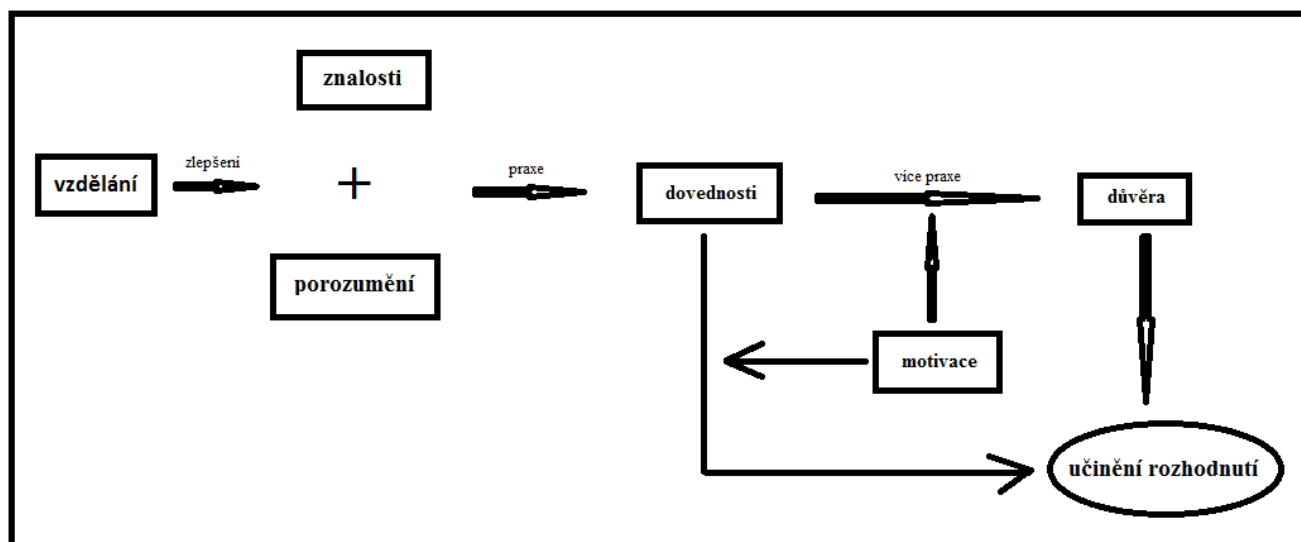
Ministerstvo financí (2010) definuje finanční gramotnost jako „*soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti, a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz, cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.*“ (Ministerstvo financí, 2010).

Dle Saeediho a kol. (2018) se finanční gramotnost skládá z 5 složek, kterými jsou:

- znalosti,
- dovednosti,
- porozumění,
- motivace a
- důvěra.

Díky správnému uspořádání výše zmíněných složek finanční gramotnosti, lze dosáhnout jistého rozhodování ve finanční sféře. Pro rozhodování je klíčová jistota. Jestliže jedinec učiní na základě dovedností rozhodnutí, ale chybí mu sebevědomí, může o svém rozhodnutí pochybovat a následně existuje pravděpodobnost, že nedostojí svým povinnostem (Saeedi a kol., 2018, str. 5).

Obrázek 1: Detail procesu finanční gramotnosti

Zdroj: vlastní zpracování dle Saeedi a kol., 2018, str. 6

Jak ukazuje obrázek 1, klíčovým prvkem k finanční gramotnosti je utváření důvěry. Získáváním základních znalostí a porozumění, se mohou jedinci zkusit zapojit do fungování finančního trhu a díky praxi se jejich učení změní na dovednosti. Jakmile docílí úspěchu, budou motivováni pokračovat dále a dlouhodobá praxe jim nakonec přinese sebevědomí. V této fázi jsou již jedinci natolik sebevědomí, že i v náročných situacích se mohou spolehnout na své dovednosti. I když má jedinec dostatek znalostí a dovedností k hladkému rozhodování, nikde není zaručeno, že se bude rozhodovat správně. Při rozhodování hraje roli velké množství faktorů, které ho mohou ovlivnit. Účast na finančním

trhu a zvyšování blahobytu je možné jedině tehdy, pokud má jedinec dostatečnou sebedůvěru k učinění rozhodnutí (Saeedi a kol., 2018, str. 7).

Dle OECD (2016) lze říci, že rozsáhlejší finanční znalosti souvisí s růstem pozitivních výsledků a se snížením negativních důsledků. Pod pozitivními výsledky si lze představit např. účast jedinců na akciovém trhu, či plánování financí v souvislosti s odchodem do důchodu. Negativním důsledkem může být např. akumulace dluhu (OECD, 2016, str. 19).

Finanční gramotnost lze rozdělit do tří částí, kterými jsou rozpočtová, peněžní a cenová gramotnost (Kaletová, 2021, str. 19).

Rozpočtová gramotnost představuje schopnost spravovat rodinný rozpočet, situace ve finanční oblasti. Rozpočtově gramotný jedinec disponuje znalostmi nejen v oblasti finančních aktiv, kterými mohou být vklady, spoření, či investice, ale také v oblasti finančních závazků, jako jsou leasingy, spotřebitelské, nebo hypoteční úvěry, které dokáže zhodnotit, porovnat a zvolit tu nejvýhodnější variantu (Kaletová, 2021, str. 19).

Peněžní gramotnost zahrnuje znalosti potřebné ke spravování jak hotovosti, tak peněz bezhotovostních, s čímž souvisí nutnost orientace v užívání nástrojů potřebných k provádění transakcí, jako např. běžný bankovní účet, debetní a kreditní karta... (Kaletová, 2021, str. 20).

Cenovou gramotností se rozumí porozumění inflaci a cenovým mechanismům, tedy způsobům, kterými cena ovlivňuje nabídku a poptávku (Kaletová, 2021, str. 20).

Hlavními důvody, proč je finanční gramotnost tak důležitá, jsou dle Saeediho (2018) tyto faktory:

- **složitost a rozmanitost produktů a trhů** – Na finančním trhu existuje velké množství složitých produktů, kterým nelehko porozumí i odborníci v této oblasti. Výskyt různých aktiv, hybridních produktů a produktů na akciovém trhu způsobuje, že málokterý jedinec dokáže celému spektru dokonale porozumět.
- **množství institucí poskytujících finanční služby** – V současnosti existuje na trhu velké množství společností, které nabízejí finanční služby. Nejen banky, ale také soukromé instituce a další společnosti mají v nabídce obdobné služby a produkty a pro spotřebitele není snadné se v rozmanitém portfoliu orientovat.

- **ochrana spotřebitele** – Lze říci, že finanční gramotnost je určitý druh ochrany. Jedinec, který je gramotný se nepopíratelně může chránit lépe, než negramotný člověk.
- **větší odpovědnost spotřebitelů** – Po liberalizaci finančních trhů byla na spotřebitele vložena větší odpovědnost a byli nuceni začít dělat rozhodnutí v oblasti financí.
- **významnost rizika a návratnosti** – Riziko je obecně považováno za negativní a představuje nečekaný následek, který může přijít v souvislosti se špatným rozhodnutím. Je nezbytné, aby spotřebitelé převzali odpovědnost za svá rozhodnutí.
- **změny struktury v oblasti dozorčích a regulačních režimů**
- **stabilita místních trhů** – Někteří odborníci uvádějí, že špatná finanční gramotnost je důvodem potíží na místních trzích. Lepší finanční znalosti by mohly napomoci ke snížení emocionálních reakcí a spotřebitelské chování by bylo racionálnější.
- **lepší plánování do budoucna** – Rozhodování v oblasti financí souvisí s dlouhodobým plánováním (Saeedi a kol., 2018, str. 10).

3.1.1 Finance

Finance a znalosti v oblasti financí zasahují do života každého jedince, bez ohledu na jeho profesní zaměření, počínaje malým každodenním rozhodováním o nákupu zboží a služeb, až po velká rozhodnutí, jako např. zda si jedinec zvolí cestu studia, nebo se raději dříve zapojí do pracovního procesu, zda se rozhodne počít dítě, což velmi významně ovlivní jeho finanční rozpočet, nebo zda začne investovat peníze do cenných papírů, či jiných aktiv (Černohorský, 2020, str. 11).

Jelikož se finance nezdá kdy zaměňují s pojmem peníze (i přesto, že jsou to z teoretického hlediska dva odlišné pojmy), je potřeba k pochopení celé problematiky slovo finance správně vystihnout. Pojem finance lze definovat ve dvou rovinách – teoretické a praktické. „Z teoretického hlediska chápeme finance jako peněžní vztahy tvorby, rozdělování a užití peněžních fondů jednotlivých ekonomických subjektů.“ (Černohorský, 2020, str. 11). V teoretické rovině tedy finance nejsou totéž co peníze, ale vyjadřují vztah přerozdělování peněz, např. užití peněz při nákupu produktů a služeb, či

spláčení úvěru. Jinak lze říci, že pojem finance pojímá získávání a utrácení peněz jednotlivců, ale i firem či vládních institucí. Pod slovním spojením „tvorba peněžních fondů“ je možné si představit přiznání mzdy, nebo platu. Rozdělování peněžních fondů zahrnuje např. platbu daní a poplatků a užití peněžních fondů obsahuje investování, či nákup zboží a služeb (Černohorský, 2020, str. 11).

V souvislosti s teoretickou rovinou financí se mluví o dvou vztazích, kterými jsou vztahy peněžní a rozdělovací.

- **Peněžní vztah** poukazuje na skutečnost, že veškeré hodnoty procesů v oblasti ekonomiky se vyjadřují v peněžních částkách.
- Jelikož veškeré ekonomické procesy související s financemi jsou založeny na určitém rozdělení peněz, je **rozdělovací vztah** zřejmý a nezanedbatelný. Jako příklad lze uvést podnik, který ze svého zisku musí vyplatit mzdy zaměstnancům, odvést daně státu, zaplatit energie, nakoupit potřebný materiál, zaplatit pojistné, nebo např. splátky a úroky z úvěru. Všechny tyto a další obdobné úkony představují přerozdělování peněžního fondu podniku (Černohorský, 2020, str. 11).

Jelikož se z praktického hlediska pojetí financí ztotožňuje s pojmem peněz, nelze záměnu těchto slov považovat za úplně nesprávnou, i přesto, že to odporuje již dlouhodobě ve finanční teorii uznávanému, teoretickému hledisku (Černohorský, 2020, str. 10-11).

3.1.2 Metody financování

Z důvodu již zmíněného přerozdělování peněz musí existovat také metody financování, kterých je hned několik:

- **Nenávratná metoda financování** představuje zbavení se peněžních prostředků, které se již nevrátí zpět. Nenávratnou metodu lze rozdělit do dvou skupin, na implicitní a explicitní. Implicitní metoda zahrnuje tzv. skryté přerozdělování peněz v souvislosti s jinou platbou. Jako příklad lze uvést působení inflace, jelikož zvyšování cenové hladiny zapříčiňuje snižování reálné hodnoty peněz, za jinak stejných podmínek. Naopak explicitní metoda obsahuje zřejmé a cílené přerozdělování peněžních fondů. Příkladem může být rozhodnutí jednotlivce vložit své peníze do

rozjezdu podnikání, nebo může mít explicitní metoda podobu příkazu, pod kterým si lze představit platbu daní.

- V případě **podmíněně návratného financování** se peníze vrátí, ale pouze pokud bude splněna určitá podmínka. Příkladem může být oblast pojišťovnictví, kdy subjekt platí pojištění, ale peníze se mu vrátí pouze za předpokladu uskutečnění pojistné události.
- Typickým příkladem **návratné metody financování** je bankovníctví, kdy má přerozdělování peněz pouze dočasnou podobu a lze předpokládat, že se finance vrátí zpět, většinou i s úroky (Černohorský, 2020, str. 13-14).

3.1.3 Bankovníctví

Bankovníctví představuje významnou roli v oblasti financí. Stejně jako ostatní podniky vytváří peněžní fond, a to sběrem vkladů od ekonomických jedinců a jejich zhodnocováním. Na rozdíl od jiných podniků ale banky vytváří specifickou formu přerozdělování peněz, v podobě poskytování úvěrů, čímž podporují nejen ekonomickou aktivitu jedinců, ale také růst celé ekonomiky státu (Černohorský, 2020, str. 18).

Základní činností banky, jakožto finančního zprostředkovatele, je:

- přijímání vkladů od ekonomických subjektů,
- provádění platebního styku,
- poskytování úvěrů a
- dalších finančních služeb (Goddard a Wilson, 2016, str. 1).

Ačkoliv jsou tedy banky podnikatelskými subjekty, mají, kvůli svým specifickým rysům, přísnější pravidla činnosti oproti obecné úpravě podnikání (Revanda a kol., 2012, str. 86). Právní vymezení banky je obsaženo v zákoně č. 21/1992 o bankách, podle kterého musí banky splňovat speciální podmínky. „*Bankami se rozumějí akciové společnosti se sídlem v České republice, které:*

- a) *přijímají vklady od veřejnosti, a*
- b) *poskytují úvěry,*

a které k výkonu činnosti podle písmen a) a b) mají bankovní licenci (Zákon č. 21/1992 o bankách).

Fungování bankovníctví vychází z podstaty existence časového nesouladu mezi příjmy a výdaji ekonomických subjektů. Tento časový nesoulad lze rozdělit na dvě části.

Za prvé se jedná o časový rozestup mezi příjmem peněz z tržeb podniku a mezi vyplácením mezd zaměstnancům, či platbu daní státu. Zde se tedy jedná o běžnou provozní činnost podniku. Jako druhý aspekt časového nesouladu lze považovat produkci peněžních fondů, které jsou tvořeny nad rámec standartních potřeb, pod čímž je možné si představit peníze, které jsou střeženy a budou využity až v budoucnu např. na úhradu nečekaných výdajů. Díky časovému nesouladu tedy mohou banky poskytnout peněžní prostředky ekonomickým subjektům, u kterých dočasně převyšují výdaje nad příjmy (Černohorský, 2020, str. 18).

Banky zastávají hned několik funkcí financí. První z nich je funkce distribuční, která představuje přerozdělování peněz mezi jednotlivými ekonomickými subjekty. Jako další typickou funkci pro banky a poskytování především bezhotovostních úvěrů, lze uvést funkci emisní, jelikož přerozdělováním peněz ze strany banky dochází také k jejich emisi. Tato funkce financí je uplatňována výhradně v oblasti bankovníctví (Černohorský, 2020, str. 18).

3.1.4 Bankovní produkty

Dle Oldřicha Rejnuše (2014) jsou bankovními produkty pouze ty bankovní obchody, jež se zaměřují na klienty, nikoliv na obchody mezibankovního trhu a mohou mít podobu finančních instrumentů, či finančních služeb.

Ze strany klientů banky lze bankovní produkty rozdělit do tří skupin dle účelu jejich využití, na:

- **Investiční bankovní produkty** umožňují klientům banky realizovat finanční investice v podobě bankovních vkladů, či emitování bankovních dluhopisů.
- **Úvěrové bankovní produkty** představují pro klienty ty produkty, pomocí kterých získají některý z bankovních úvěrů, nebo jiné možnosti úvěrového financování. Z pohledu klientů jde o jednu z možností získávání peněžních prostředků. Úvěrové produkty bývají označovány jako nejpodstatnější bankovní produkty.
- **Ostatní druhy bankovních služeb a produktů** zajišťují klientům všechny ostatní služby, pod kterými si lze představit např. pokladní služby,

směnárenské služby, či provádění zúčtovacího a platebního styku (Rejnuš, 2014, str. 92-93).

3.1.5 Úroková sazba

Úrokovou sazbu lze popsat jako tzv. cenu peněz. Může představovat odměnu klientům za uložení peněz v bance, nebo naopak odměnu bance za půjčení peněžních prostředků klientovi. Vyjadřuje se v procentech a jde v podstatě o částku, o kterou se zvyšuje objem půjčených peněz, jež je dlužník povinen uhradit věřiteli. Úroková sazba, kterou získává klient od banky za uložené peníze, je zpravidla nižší než ta, kterou od klientů inkasuje banka za poskytnutí úvěru. Sazba se také liší v závislosti na druhu produktu (Kociánová, 2012, str. 13-14).

K vyčíslení úrokové sazby se nejčastěji využívá roční úroková sazba. Označuje se zkratkou p. a., z latinského výrazu per annum, což v překladu znamená „za rok“. Dále se také využívá např. měsíční, čtvrtletní, či pololetní úroková sazba (Kociánová, 2012, str. 13-14).

Úvěry mohou být úročeny fixně, či variabilně. V případě fixního úročení jsou pro úvěry stanoveny pevné úrokové sazby, jinými slovy se tedy úroková sazba po celou dobu trvání úvěru nemění. Naopak pro variabilní úročení jsou typické pohyblivé úrokové sazby, jež se v průběhu splácení úvěru mění na základě dohodnutých podmínek (Peníze.cz, 2021).

Výši úrokových sazeb pro své klienty stanovují banky v závislosti na úrokových sazbách na mezibankovním trhu, které se odvíjejí od základních úrokových sazeb stanovených centrální bankou a od výše pražské mezibankovní úrokové sazby, která je známá pod zkratkou PRIBOR. Centrální banka stanovuje tyto tři úrokové sazby:

- 1) **Dvoutýdenní repo sazba** představuje výši úročení vkladů, jež u ní mají uložené komerční banky. S růstem této sazby mají komerční banky vyšší motivaci k ukládání peněz u centrální banky, což způsobuje, že objem poskytovaných úvěrů domácnostem a firmám klesá.
- 2) Pomocí **diskontní sazby** centrální banka úročí vklady, které komerční banky uloží přes noc a současně představuje spodní mez pro krátkodobé úrokové sazby.
- 3) **Lombardní sazba** představuje úrokovou sazbu, za kterou centrální banka poskytuje úvěry komerčním bankám. Úvěry od centrální banky s touto

sazbou si banky půjčují zpravidla tehdy, když už si nemohou půjčit na mezinárodním trhu (Peníze.cz, 2021).

. Do celkové výše úroku z úvěru banky také zahrnují:

- sazbu nákladů banky,
- přírážku nákladů na kapitál,
- rizikovou přírážku odvozenou od bonity klienta,
- rizikovou přírážku stanovenou v závislosti na splatnosti produktu,
- rizikovou přírážku konkrétního produktu a
- ziskovou přírážku (Peníze.cz, 2021).

3.1.6 RPSN

RPSN, neboli roční procentní sazba nákladů, je jedním z představitelů ekonomických ukazatelů, na základě kterého lze určit konkrétní úroveň platebních podmínek úvěru a žadatelé o úvěr podle něho mohou posoudit výhodnost daného produktu. Dle zákona č. 321/2001 Sb., o spotřebitelském úvěru mají instituce poskytující úvěr povinnost informovat o výši RPSN spotřebitele. K výpočtu tohoto ukazatele se využívá vzorec, který je obsažen v příloze zákona o spotřebitelském úvěru. Jedná se o komplikovaný výpočet pomocí metody opakovaných aproximací. Aby mohl být ukazatel vyčíslen, jsou k němu zapotřebí základní vstupní parametry:

- celková výše úvěru,
- datum poskytnutí úvěru,
- datum splatnosti úvěru, splátek a poplatků,
- výše splátek,
- výše poplatků a možných dalších plateb (Peníze.cz, 2021).

Z výše uvedených parametrů potřebných pro výpočet RPSN vyplývá, že se při kalkulaci nezohledňuje pouze samotná výše splátek, tedy výše jistiny a úroků, ale také dalších poplatků a plateb souvisejících s náklady úvěru. Tyto platby jsou rovněž obsaženy v zákoně o spotřebitelském úvěru a mohou jimi být např. administrativní poplatky, poplatky související s posouzením žádosti o spotřebitelský úvěr, pojištění pro případ pracovní neschopnosti, invalidity nebo smrti dlužníka, a další (Peníze.cz, 2021).

Při porovnání úrokové sazby a RPSN je možné vidět dvě výhody druhého ukazatele. RPSN totiž oproti úrokové sazbě zařazuje do výpočtu kromě jistiny a úroků,

také ostatní již zmíněné náklady a spotřebitel tak ví, kolik celkově za úvěr zaplatí. Druhou výhodou RPSN je jednotné roční vyjádření. Všechny instituce poskytující úvěry jsou dle zákona povinny vyčíslit roční procentní sazbu nákladů na spotřebitelský úvěr na roční bázi, což žadatelům o úvěr velmi usnadňuje orientaci. Oproti tomu úroková sazba může být vyčíslena na několika různých bázích, jak již bylo zmíněno výše, a spotřebitelům to může činit potíže při posuzování výhodnosti jednotlivých produktů (Peníze.cz, 2021).

3.1.7 Anuitní splátka

Anuitní splátku lze považovat za nejvíce využívanou formu splátky. Skládá se z jistiny, což je dlužná částka, kterou musí spotřebitel v současné chvíli splatit, a z úroku. Každý měsíc se v rámci splátky mění poměr výše jistiny a výše úroku, jelikož se úrok vždy počítá procentuálně z aktuální dlužné částky. Čím vyšší částka je tedy již splacena, tím nižší úrok se platí. Anuitní splátka je při dané úrokové sazbě každý měsíc stejná, mění se pouze částka, která jde na úmor splátky a částka, kterou se hradí úroky (Kociánová, 2012, str. 71).

3.2 Finanční závazek

Jak již bylo zmíněno, finančně gramotný člověk má znalosti jak v oblasti finančních aktiv, tak i závazků. Ve sféře úvěrů a finančních závazků hrají podstatnou roli především cenová a rozpočtová gramotnost, kdy cenová složka obsahuje samotnou výši úvěru a rozpočtová naopak schopnost jedince posoudit, zda je přijetí úvěru nutné, a zda má dostatečný rozpočet na jeho splacení (Teplý a kol., 2013, str. 151).

3.2.1 Poskytování úvěrů

Dle Černohorské (2015) vzniká při schválení úvěru dlouhodobý vztah mezi bankou a klientem, který začíná podáním žádosti o úvěr, pokračuje financováním úvěru a končí splacením celé dlužné částky. Tento dlouhodobý vztah lze označit za „úvěrový“ (Černohorská, 2015, str. 117).

Proces celého úvěru má několik fází. Nejdříve je nutné obdržet od klienta všechny potřebné doklady a informace. Klient je povinen podat písemnou žádost o úvěr, kterou doplní o nezbytné dokumenty (např. potvrzení o výši příjmu, daňové přiznání, výkazy z účetnictví, apod.). Než banka poskytne žadateli úvěr, pečlivě si o něm zjistí veškeré

informace týkající se samotného klienta, zda bude schopen úvěr splatit, nebo zda už má s bankou existující vztah. Zjištění těchto informací může omezit riziko nesplácení úvěru. Následně pokračuje další fáze procesu, kterou je úvěrová analýza, při které banka zhodnocuje veškeré informace obsažené v žádosti o úvěr. Zde hraje významnou roli tzv. bonita klienta, díky které má banka možnost posoudit schopnost klienta dostát svým závazkům a splatit úvěr. Může se stát, že je pro banku nezbytné zajistit tzv. druhotný příjem pro případ, že by klient nebyl již schopen splácet. V takové situaci přijde na řadu zajištění úvěru. Obecně platí, že čím je úvěr sjednán na delší dobu a čím větší riziko nese, tím se musí úvěr kvalitněji zajistit. Banky také před schválením úvěru kontrolují úvěrové registry, ve kterých o klientovi zjistí, zda neměl dříve potíže se splácením úvěrů. Na základě všech zjištěných informací o klientovi banka vyhodnotí, zda žádost o úvěr schválí a zda s klientem uzavře úvěrovou smlouvu. Po podepsání úvěrové smlouvy následuje poslední fáze, ve které banka kontroluje řádné splácení úvěru a dodržování všech sjednaných podmínek. Žádná banka se nevyhne problémovým úvěrům, které klient nesplatí dle dohody. Při poskytnutí úvěru si je banka vědoma rizika neočekávaných situací, které mohou dlužníkovi znemožnit úhradu splátek (Černohorská, 2015, str. 117-118).

3.2.2 Rizika zadlužování

Stále zvyšující se zadlužování domácností může souviset s tím, že se banky a nebankovní společnosti snaží zvyšovat nabídku svých úvěrů a služeb a tím i svou ziskovost. Narůstání počtu úvěrů také ovlivňuje expanzivní měnová politika země, která se snaží o co největší nárůst spotřeby domácností a s tím související ekonomický růst. Taková situace ale zapříčiní narůstání neúměrného zadlužování domácností a tím nabývá riziko výskytu neschopnosti dlužníků dostát svým závazkům (Rejnuš, 2014, str. 733).

Teplý (2013) ve své knize uvádí, že aby byl jedinec schopen posoudit nutnost přijetí finančního závazku, měl by dlouhodobě plánovat a řídit svůj, či rodinný rozpočet, porovnávat příjmy a výdaje, zhodnotit jejich případný nesoulad a zohlednit možná budoucí rizika. Pokud příjmy nepokryjí veškeré výdaje domácnosti, musí jedinec dokázat určit, zda je nezbytné řešit nedostatek finančních prostředků úvěrem. V případě, že se rozhodne využít k řešení své situace úvěr, přichází na řadu analýza trhu s úvěrovými produkty a následný výběr toho nejvhodnějšího. Po přijetí úvěru finančně gramotný občan svědomitě hradí splátky dle splátkového kalendáře a v případě, že vznikne problém se splácením, začne ho

ihned řešit. Existuje několik vhodných řešení takové situace. Jako první lze uvést čerpání vlastní finanční rezervy, kterou si jedinec tvořil v průběhu let. Dalším řešením může být oznámení neschopnosti splácet poskytovateli úvěru a požádání o upravení splátkového kalendáře. Jestliže vznikne spor s věřitelem, může se dlužník s řešením konfliktu obrátit ke kompetentní instituci (Teplý a kol., 2013, str. 151).

V České republice lze považovat za nejpodstatnější instituci v oblasti ochrany spotřebitele finančního trhu Ministerstvo financí. Rezort financí má za cíl poskytnout občanům veškeré potřebné informace k tomu, aby na finančním trhu realizovali uvážlivá rozhodnutí, která na ně nebudou mít negativní účinek. V ideálním případě mají spotřebitelé nejen k dispozici nezbytné informace, ale stát také zajistí, aby těmto informacím porozuměli, dokázali rozpoznat vhodnost jednotlivých produktů a rozhodnout se pro nejlepší variantu (Teplý a kol., 2013, str. 151).

V případě, že má jedinec k dispozici veškeré potřebné informace o úvěrových produktech, je schopen tyto informace správně zanalyzovat, zvolit a přijmout pro něj nejvhodnější úvěr, za předpokladu přiměřené legislativní ochrany, se jedinec zadluží pouze do takové výše, aby byl schopný úvěr bez problémů splatit. V takové situaci nemá zadlužení negativní dopad na jedince, nepředstavuje riziko v podobě neúměrného přijímání dalších úvěrů a pro ekonomiku státu je pozitivem, nikoli negativem (Teplý a kol., 2013, str. 151).

3.2.3 Exekuce

Exekuce vzniká, jestliže dlužník není schopen dostát svému závazku a jejím smyslem je vymáhání především peněžního dluhu. Exekuce vzniká zpravidla pouze k jednomu věřiteli. Exekuci má na starosti soud, soudní exekutor, finanční úřad, nebo krajský či obecní úřad. Dříve, než začne samotná exekuce, proběhne první soudní řízení, kde soud ověřuje existenci dluhu a následně určí datum, do kterého musí dlužník věřiteli dluh zaplatit. Jestliže dlužník částku neuhradí, má věřitel právo obrátit se na soud ještě jednou a v tomto případě již soud nařídí exekuci (Exekutorská komora České republiky, 2020).

Existuje několik způsobů provedení exekuce, mezi které lze zařadit:

- 1) **srážky ze mzdy, či jiných příjmů**, kterými je myšlen např. důchod, rodičovská, nebo mateřská. Tento způsob exekuce je nejčastější a nejvíce využívaný. Exekucí nemůže být postižena tzv. nezabavitelná část mzdy,

kteřá je tvořena základní částkou a stanovenou částkou na vyživované děti a na manžela či manželku, kteří žijí ve společné domácnosti.

- 2) **příkaz k úhradě z bankovního účtu**, který je druhým nejvíce využívaným způsobem exekuce. V tomto případě je dlužníkovi zablokován jeho účet a dlužník ztrácí právo volně nakládat s financemi na účtu. Dlužník si pouze může jednorázově vybrat hotovost maximálně do výše dvojnásobku životního minima.
- 3) **prodej nemovitosti, či movitých věcí**, který má ovšem určité limity. Exekuce se nemůže vztahovat na ty věci, které dlužník nezbytně potřebuje ke svému životu. Mezi tyto věci lze zařadit oblečení k běžnému nošení, či základní vybavení domácnosti (sporák, lednice, pračka), invalidní vozík, zdravotnické potřeby, nebo i snubní prsten.
- 4) **příkázání pohledávky** vzniká v případě, že dlužníkovi někdo další dluží. Jedná se o tzv. poddlužníka, který musí následně na základě výzvy od exekutora zaplatit dluh přímo exekutorovi (Finanční vzdělávání, 2021).

3.2.4 Insolvence

Insolvence, jinak také osobní bankrot nebo úpadek, představuje platební neschopnost dlužníka, který má více dluhů vůči více než jednomu věřiteli a tyto dluhy není schopen řádně splatit. Oproti exekuci, kde má dlužník dluh pouze u jednoho věřitele, se u insolvence vždy jedná o více dluhů u více věřitelů. Taktéž platí, že v průběhu insolvenčního řízení nesmí být dlužníkovi prováděna exekuce – může být pouze nařízena, nikoliv však provedena. Aby mohl být jedinec v insolvenci, musí být splněna všechna tato kritéria:

- 1) Jedinec musí mít dluh u nejméně dvou věřitelů,
- 2) jeho závazky jsou více než 30 dní po splatnosti a
- 3) není schopen své závazky zaplatit (Kurzy.cz, 2022).

Insolvenční řízení může navrhnout jak věřitel, tak dlužník a jeho cílem je najít takový způsob vypořádání dluhů, díky kterému budou co nejefektivněji uspokojeni všichni dlužníkovi věřitelé (Kurzy.cz, 2022).

3.2.5 Úvěrové registry

Úvěrové registry napomáhají společnostem poskytujícím úvěry při rozhodování, zda žadateli úvěr poskytnout, či nikoliv. V úvěrových registrech jsou obsaženy potřebné informace o fyzických osobách, podnikatelích i právnických osobách, kterým již byl poskytnut nějaký typ úvěru. Cílem vedení těchto registrů je zamezit poskytování úvěrů nebonitním klientům, u kterých je pravděpodobné, že nebudou nový úvěr řádně splácet (Kalabis, 2012, str. 125).

Úvěrové registry lze rozdělit na registry pozitivní a negativní. Pozitivní registry obsahují jak kladné, tak i negativní informace o splácení klientů. V negativních registrech jsou záznamy o klientech, kteří nemají dobrou platební morálku, což znamená, že úvěry řádně nesplácejí (Kalabis, 2012, str. 125).

Jestliže klient disponuje pozitivní úvěrovou historií, může to pro něj představovat výhodu při posuzování jeho žádosti o nový úvěr, např. v podobě nižší úrokové sazby. Díky úvěrovým registrům má také posuzování žádostí o úvěr rychlejší průběh (Kalabis, 2012, str. 125).

V registrech jsou k dispozici informace týkající se identifikace klienta, údaje o jeho bonitě a historii poskytnutých úvěrů (včetně prodlení ve splácení, informace u které společnosti byl úvěr poskytnut, o jaký typ úvěru se jedná, zda už je ukončený, atd.) (Kalabis, 2012, str. 125).

Centrální registr úvěrů ČNB

V souladu se zákonem č. 21/1992 Sb., o bankách, bylo možné založit úvěrový registr, který spravuje Česká národní banka a díky kterému se mohou společnosti poskytující úvěry mezi sebou informovat o důvěryhodnosti klientů, o jejich bonitě a schopnosti splácet. Tyto informace zpracovává Česká národní banka a přenáší je do informační databáze, ve které jsou obsaženy údaje o každém dlužníkovi. *„K informacím, uloženým v této databázi, mají přístup banky za podmínek, které stanovila vyhláška České národní banky č. 164/2002 Sb., o podmínkách přístupu k informacím v informační databázi České národní banky – Centrální registr úvěrů.“* (Kalabis, 2012, str. 125).

Za předmět vstupu do Centrálního registru úvěrů lze považovat již probíhající úvěry, ale také potenciální závazky. V registru se nacházejí veškeré úvěry klientů, aniž by se pohlíželo na výšku pohledávky účastníků registru, a které obsahují úvěrové riziko.

Jediné závazky, které nejsou v registru zaznamenány, jsou debety vázající se k běžným účtům. Společnostem, které mají přístup do Centrálního registru úvěru, jsou poskytnuty informace:

- o úvěrovém zatížení všech dlužníků, pod kterým si lze představit soubor úvěrů dlužníků vůči společnostem poskytujícím úvěrové produkty v České republice.
- obsažené v databázi, které byly poskytnuty do Centrálního registru úvěrů ČNB. Těmito informacemi jsou myšleny ty údaje, které konkrétní účastník sám přidal do databáze (Kalabis, 2012, str. 124).

Účastníci registru mají zpřístupněné informace nejen o aktuálním stavu závazků dlužníků, ale také o jejich historii. V souladu s danými podmínkami mají účastníci možnost provádět dotazy na klienty na denní bázi (Kalabis, 2012, str. 124).

Dlužník má právo zažádat o výpis, na základě kterého se dozví, jaké informace jsou o něm vedeny v registru úvěrů. Žádost o výpis z registru musí dlužník podat České národní bance. Předání výpisu klientům a technickou stránku má na starosti ČNB, kdežto možné stížnosti dlužníků na nesrovnalosti obsažené ve výpise se řeší s účastníkem registru, tedy se společností, která informace o klientovi do registru zapsala (Kalabis, 2012, str. 125).

Registry CBCB

Czech Banking Credit Bureau (CBCB) je společnost, která zřizuje bankovní i nebankovní registr obsahující informace o dlužnících. Bankovní registr a registr nebankovní sice fungují odděleně, ale realizuje se mezi nimi vzájemná výměna údajů o klientech. K tomu, aby mohly být informace o dlužníkovi přeneseny i do druhého registru, je zapotřebí klientův souhlas (Kalabis, 2012, str. 125).

1) BKRI – Bankovní registr klientských informací

BKRI vznikl roku 2002 a účastníky mohou být pouze obchodní banky. Účastníkem bankovního registru se nemohou stát banky, které nepůsobí na českém trhu, nebo které jsou v likvidaci. Tento bankovní registr obsahuje jak pozitivní, tak i negativní údaje o bonitě (schopnosti splácet úvěry) dlužníka, dále o jeho morálce ve splácení a důvěryhodnosti. Konkrétně jsou k náhledu v BKRI údaje jen o úvěrových produktech, nikoliv však informace např. o financích na běžném účtu. V databázi registru nejsou

k dohledání informace o úvěrech starší než 4 roky. Společnosti se díky bankovnímu registru klientských informací dozví, jaký typ úvěru byl klientovi poskytnut, v jaké fázi se úvěr v současné chvíli nachází, výši úvěru, datum čerpání úvěru, datum splatnosti úvěru, případný počet nesplacených splátek, výše splátky, historie platební morálky, či případný způsob ručení (Kalabis, 2012, str. 126).

Údaje z bankovního registru má k dispozici pouze ta společnost, která do něj přispívá informacemi o klientech (Kalabis, 2012, str. 127).

Jelikož jsou informace v BKRI přenášeny pouze mezi uživateli tohoto systému, které lze identifikovat díky certifikátům a jelikož jsou data technicky i organizačně velmi dobře zabezpečena, nemusí se majitelé úvěrů bát zneužití informací. Pokud klient zjistí, že jsou o něm vedeny v registru milné informace, má právo o tom informovat svou banku a požádat o nápravu (Finančnívzdělávání.cz, 2021).

Jestliže se klient opozdí se splátkou o pár dní, neznamená to hned, že bude v registru veden jako neplátcí klient. Účastníci registru aktualizují údaje jednou za měsíc (Finančnívzdělávání.cz, 2021).

2) NRKI – Nebankovní registr klientských informací

Do NKRI mají přístup nebankovní společnosti poskytující úvěry, např. leasingové společnosti. Nebankovní registr vznikl roku 2005 (Kalabis, 2012, str. 128).

Registr Solus

Dle Kalabise (2012) „*se další významný úvěrový registr, který působí v ČR, nazývá Solus (www.solus.cz). Je zkratkou názvu zájmového sdružení právnických osob, které se nazývá Sdružení na ochranu leasingu a úvěru spotřebitelům a které bylo založeno v roce 1999, jehož členy jsou bankovní i nebankovní finanční instituce.*“ (Kalabis, 2012, str. 128).

Toto sdružení právnických osob nebylo založeno za účelem zisku, ale za účelem spolupráce a zajištění ochrany zájmů účastníků sdružení. Registr Solus obsahuje databázi, ve které jsou záznamy o dlužnících, kteří řádně nesplácejí úvěry. Tato databáze je ovšem přístupná pouze účastníkům zájmového sdružení a nahlížet do ní (formou online dotazů) může společnost pouze se souhlasem klienta (Kalabis, 2012, str. 128).

3.3 Úvěrové produkty

Jak již bylo zmíněno výše, úvěrový produkt je jedním druhem bankovních produktů, na základě kterého si mohou spotřebitelé obstarat peněžní prostředky. Z hlediska bank se poskytování úvěrů považuje za jejich nejpodstatnější činnost (Rejnuš, 2014, str. 93).

3.3.1 Kreditní karta

Kreditní karta je v podstatě platební karta, která je ovšem spojena s úvěrem. Tento úvěr je možné splácet a současně dál čerpat. Pojem „kreditní karta“ lze považovat za souhrnný, jelikož pod něj spadá také chargé karta a nákupní úvěrová karta splátkových společností (Peníze.cz, 2021).

V okamžiku platby pomocí kreditní karty, či výběru hotovosti z bankomatu, dochází k čerpání úvěru a je následně nutné jej splatit (Peníze.cz, 2021).

Princip kreditní karty spočívá v možnosti využívat peníze banky po stanovenou dobu (většinou 15-30 dní), aniž by vznikly úroky. V případě výběru peněz z bankomatu však tento princip neplatí a úroky se připisují hned od data výběru (Peníze.cz, 2021). V případě, že spotřebitel tedy splatí celou částku do data splatnosti, může platit penězi banky zadarmo. Toto období, ve kterém nevznikají žádné úroky, se nazývá bezúročné období. Úvěrovým produktem se kreditní karta stává v okamžiku, kdy není celá dlužná částka doplacena do data splatnosti. Tehdy je nutné zaplatit určité procento z částky navíc, přičemž výše procent se u jednotlivých produktů liší a zahrnuje i úroky. Úroková sazba se opět liší v závislosti na konkrétní kreditní kartě a také na společnosti. Většinou platí, že se u kreditních karet, oproti jiným úvěrovým produktům, objevuje jedno z nevyšších úročení. (Kociánová, 2012, str. 21-23) Existuje také varianta postupného splácení čerpané částky. V tomto případě je částka úročena roční úrokovou sazbou pohybující se většinou v rozmezí od 12 – 24 % (Peníze.cz, 2021). Jestliže je dlužná částka na kreditní kartě doplacena, je možné ji využívat opakovaně, čímž se liší např. od klasického spotřebitelského úvěru, kdy dojde po doplacení dlužné částky k ukončení úvěru (Kociánová, 2012, str. 21).

Kreditní karta může být výhodná hned v několika případech, např. pokud spotřebitel nemá dostatek peněz v rodinném rozpočtu na veškeré výdaje, může jejich část zaplatit z kreditní karty. Jestliže následně v době splatnosti, např. po příchodu výplaty, vrátí vypůjčené peníze, nemusí platit nic navíc (Kociánová, 2012, str. 23).

Další výhoda kreditní karty spočívá v možnosti nechat vlastní peníze „vydělat“ na spořicímu účtu, na který se připisují o něco vyšší úroky, než na běžném účtu, a mezitím v bezúročném období nakupovat z kreditní karty. Opět platí nutnost ohlídat si datum splatnosti a celou částku vrátit včas, aby měl tento princip pozitivní efekt (Kociánová, 2012, str. 23).

Charge karta

Jak již bylo zmíněno výše, je možné si také sjednat tzv. charge kartu, která má ovšem oproti klasické kreditní kartě poněkud jiné podmínky fungování. Banka vždy na konci měsíce posílá výpis transakcí, které byly kartou hrazeny a je následně nezbytné celou částku uhradit do data stanoveného bankou (obvykle do konce měsíce, případně do poloviny měsíce). Dalším rozdílem oproti kreditní kartě je nutnost uhradit celou dlužnou částku najednou a také nulový úrok po celou dobu užívání. Další principy fungování jsou již obdobné jako u kreditních karet (Peníze.cz, 2021).

Nákupní úvěrové karty

Nákupní úvěrové karty lze považovat za obdobu kreditních karet, které nabízejí společnosti umožňující prodej na splátky. Oproti kreditní kartě zde neexistuje bezúročné období a je tedy nutné platit úroky hned od začátku. Úroky vystoupají až přes 25% ročně, ale vydání karty je bez poplatků. Většina nákupních úvěrových karet neumožňuje výběr hotovosti z bankomatu a síť obchodů přijímajících tyto karty je poněkud omezená. Oproti tomu výhodou je velmi rychlé vyhodnocení žádosti o kartu a možnost využití slev u partnerských obchodů (Peníze.cz, 2021).

3.3.2 Kontokorentní úvěr

Kontokorent je vždy spojen s běžným účtem, na kterém je povolena přesně stanovená výše debetu (tedy kolik je možné jít „do mínusu“) a v některých ohledech se podobá již zmíněné kreditní kartě. V případě kontokorentu jsou čerpané peníze navíc úročeny ihned, není zde tedy bezúročné období jako u kreditních karet. Úročí se vždy pouze vyčerpaná výše debetu, nikoli celá povolená částka, ale výše úroku je podobně jako u kreditní karty vyšší, než u spotřebitelského úvěru. Výhodou je však možnost opakovaného čerpání. Na kontokorent lze pohlížet jako na variabilní rezervu, kterou je možné v případě potřeby využít. Jelikož se kontokorent nesplácí klasickými pravidelnými splátkami, jako je tomu u spotřebitelských úvěrů, má spotřebitel možnost splácet dle svých

možností (Kociánová, 2012, str. 26-27). Jakmile na účet spotřebitele dorazí výplata, mzda, či jiný příjem, automaticky se tím čerpaná částka kontokorentu, nebo její část, splatí (Peníze.cz, 2021).

Aby si spotřebitel mohl sjednat kontokorent, musí mít u dané banky běžný účet, ke kterému se bude čerpání kontokorentu vztahovat a musí být starší 18-ti let. Většinou je také potřeba doložit příjem, na základě kterého banka určí úvěrový limit. Úvěrový limit představuje maximální částku čerpání kontokorentu (Peníze.cz, 2021).

Úroky z kontokorentního úvěru jsou většinou roční, a jestliže spotřebitel čerpal např. jen několik dní v roce, úrok se počítá pouze z těchto dní, kdy byl tzv. v mínusu. S kontokorentem jsou spojeny i další poplatky, kterými mohou být poplatky za vedení kontokorentního účtu, za povolení kontokorentu, nebo např. za změnu úvěrového limitu (Peníze.cz, 2021).

3.3.3 Spotřebitelský úvěr

Dle zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru je „*spotřebitelským úvěrem odložená platba, peněžitá zápůjčka, úvěr nebo obdobná finanční služba poskytovaná nebo zprostředkovaná spotřebiteli.*“ (Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, str. 170).

Právo poskytovat úvěr má dle zákona o spotřebitelském úvěru banka a zahraniční banka, spořitelni a úvěrní družstvo, platební instituce, zahraniční platební instituce, instituce elektronických peněz, nebankovní poskytovatel úvěru, vydavatel elektronických peněz a poskytovatel platebních služeb (Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, str. 170).

Pod pojmem spotřebitelský úvěr si lze představit poskytnutí peněžních prostředků na v podstatě jakékoliv spotřební zboží, jako např. elektronika, vybavení domácnosti (nábytek, spotřebiče), auto a ojediněle také nemovitost (Peníze.cz, 2021).

Spotřebitelský úvěr může mít různé podoby. Jednou z nich je poskytnutí úvěru od nebankovní společnosti, kdy si zákazník v obchodě vybere zboží a rovnou v prodejně podepíše úvěrovou smlouvu. Jinými slovy jde o koupi zboží na splátky. V tomto případě je nutné, aby měl zákazník u sebe všechny potřebné doklady k sepsání smlouvy. Za výhodu lze považovat absenci čekání na schválení úvěru a zboží si zákazník může odnést domů hned v den podpisu smlouvy. Nevýhodou je však vyšší úrok, než který by klient zaplatil v případě klasického spotřebitelského úvěru, z čehož plyne i vyšší celková cena zboží.

Dále se také často vyžaduje částečná úhrada přímo na místě, která nejčastěji představuje 10% z pořizovací ceny daného zboží (Peníze.cz, 2021).

Druhou variantou je spotřebitelský úvěr poskytnutý bankou (může být i nebankovní společností), kdy banka v rozmezí cca dvou týdnů posoudí, zda bude žádost o úvěr schválena, či nikoliv. V tomto případě se tedy jedná o zdlouhavější proces, než u nákupu zboží na splátky. Co se týče výše úroků, ty se pohybují cca od 10 do 16 %, podle účelu úvěru. Z hlediska konečné ceny zboží je tedy výhodnější klasický spotřebitelský úvěr, oproti nákupu zboží na splátky. Nevýhodu lze spatřovat ve zdlouhavém procesu, kdy je možné si zboží koupit až po schválení úvěru (Peníze.cz, 2021).

Při podávání žádosti o spotřebitelský úvěr je nezbytné doložit také potřebné doklady, kterými jsou:

- doklad ověřující totožnost,
- doklad poskytující informace o trvalém pobytu,
- potvrzení o příjmu, kterým může být potvrzení od zaměstnavatele, či důchodový výměr,
- v případě potřeby (vzhledem ke konkrétnímu úvěru) může také společnost požadovat od žadatele doklad, který se vztahuje k zajištění úvěru,
- v některých případech i životní pojištění (Kalabis, 2012, str. 120).

Spotřebitelský úvěr může mít tři podoby:

- Účelový spotřebitelský úvěr – peníze banka pošle přímo prodávajícímu
- Neúčelový spotřebitelský úvěr – peníze banka pošle na účet žadatele
- Americká hypotéka/zaručení nemovitostí – může být účelová i neúčelová – Tato varianta spotřebitelského úvěru má z výše zmíněných produktů nejnižší úrokovou sazbu, jelikož pro banku představuje nižší riziko z důvodu zástavy nemovitosti v případě nesplácení úvěru klientem. V případě americké hypotéky je také možné nastavit delší dobu splatnosti, takže má spotřebitel nižší měsíční splátku. I přes to, že název obsahuje slovo „hypotéka“, nemá tento spotřebitelský úvěr s hypotečním úvěrem nic společného, jelikož se řídí zákonem o spotřebitelských úvěrech, nikoliv zákonem hypotečním (Kociánová, 2012, str. 72-73).

Podmínky pro poskytnutí úvěru na spotřební zboží se v jednotlivých společnostech liší, ale existují pravidla, která je nutno dodržet u všech společností:

- Žadatel musí mít české občanství, nebo v případě cizince trvalý pobyt v České republice, a
- dostatečně vysoký příjem na splacení úvěru (Peníze.cz, 2021).

Co se týče právní úpravy poskytování spotřebitelských úvěrů, dne 1. 1. 2002 nabyt účinnosti Zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb., kde jsou popsány specifické podmínky uzavírání smluv. Tento zákon významně pomohl spotřebitelům nejen s orientací v rozmanité nabídce spotřebitelských úvěrů, ale také v ochraně spotřebitelů, jelikož poskytuje jednotné a jasné právní prostředí v oblasti úvěrů na spotřebitelském trhu. Kontrolu nad dodržováním podmínek uvedených ve výše zmíněném zákoně vykonává Česká obchodní inspekce. Spotřebitelé si mohou porovnat nabízené produkty jednotlivých společností pomocí ukazatele RPSN (roční procentní sazby nákladů) (Peníze.cz, 2021).

Nebankovní poskytovatelé spotřebitelského úvěru

Dle zákona č 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru se „*samostatným zprostředkovatelem pro účely tohoto zákona rozumí ten, kdo je oprávněn zprostředkovávat spotřebitelský úvěr na základě oprávnění k činnosti samostatného zprostředkovatele uděleného Českou národní bankou.*“ (Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru).

Společnost, která chce zažádat o oprávnění k vykonávání činnosti nebankovního poskytovatele spotřebitelského úvěru, je povinna tuto žádost podat jedině elektronicky. Aby se mohla společnost stát nebankovním poskytovatelem spotřebitelského úvěru, musí dostat oprávnění od České národní banky, po splnění daných podmínek. Mezi tyto podmínky lze zařadit:

- musí se jednat o akciovou společnost, společnost s ručením omezeným, či evropskou společnost
- sídlo se musí nacházet na území České republiky
- žadatel o oprávnění k činnosti nebankovního poskytovatel spotřebitelského úvěru musí být důvěryhodný a odborně způsobilý
- obchodní plán musí být podložen ekonomickými výpočty
- společnost musí mít navržena pravidla pro jednání s žadateli o spotřebitelský úvěr v souladu se zákonem o spotřebitelském úvěru

- je nezbytné, aby společnost měla jasný původ peněžních zdrojů, který nevykazuje žádné závady
- a další (Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru).

Tabulka 1: Seznam nebankovních poskytovatelů spotřebitelského úvěru v ČR

ACEMA Credit Czech, a.s.	FINANCIAL CAPITAL, a.s.	O.K.V. Leasing, s.r.o.
AsisTeam s.r.o.	FINDIGO CZ s.r.o.	Orange finance s.r.o.
Benxy s.r.o.	FINEMO.CZ SE	PERFECT CREDIT, a.s.
Bohemia Faktoring, a.s.	FINSPACE s.r.o.	ProCredia, a.s.
Bona Fit, a.s.	FIXCREDIT MONEY s.r.o.	PROFI CREDIT Czech, a.s.
CentroFinance, s.r.o.	FlexiFin s.r.o.	PRONTO CREDIT s.r.o.
CFG Credit a.s.	FRIENDLY CASH, SE	Provident Financial s.r.o.
CFG SE	Gentar s.r.o.	První chodská develop, a.s.
COFIDIS s.r.o.	GO Invex Finance s.r.o.	Raiffeisen – Leasing, s.r.o.
Comfort Money s.r.o.	HELP FINANCIAL s.r.o.	RB leasing, s.r.o.
COOL CREDIT, s.r.o.	HFS s.r.o.	RCI Financial Services, s.r.o.
Creamfinance Czech, s.r.o.	Home Credit a.s.	Rerum Finance, s.r.o.
CREDIT EASY s.r.o.	Hypo Trading s.r.o.	Service Plan SE
CREDIT holding s.r.o.	IDCC EUROPE Finance, a.s.	SIM půjčka, s.r.o.
CreditPortal, a.s.	IMMO Leasing, SE	Simfina a.s.
Creditstar Czech s.r.o.	Intrum Czech, s.r.o.	SWISS FUNDS, a.s.
Česká úvěrová pokladna, a.s.	J&T Leasingová společnost, a.s.	ŠkoFIN, s.r.o.
Český Triangl, a.s.	KAPPA CREDIT s.r.o.	Tando Financial a.s.
ČSOB Leasing, a.s.	Kontex Trade International s.r.o.	TGI Money a.s.
Diners Club CS, s.r.o.	KREDIT FINANCE, s.r.o.	TOMMY STACHI s.r.o.
DQ Holding s.r.o.	Kreditní dům, s.r.o.	Toyota Financial Services Czech s.r.o.
D.S. Leasing, a.s.	LeaderFin s.r.o.	UniCredit Leasing CZ, a.s.
EC Financial Services, a.s.	Leasing České Spořitelny, a.s.	UNILEASING a.s.
Emmas credit s.r.o.	Mercedes-Benz Financial Services	VELAPO a.s.
ESSOX s.r.o.	MINIGENIUS s.r.o.	Via SMS s.r.o.
EXPRESS MONEY s.r.o.	MINIHOTOVOST, SE	VITACREDIT s.r.o.
Fair Credit Czech s.r.o.	MONETA Auto, s.r.o.	Viva Credit s.r.o.
FCE Credit, s.r.o.	Money Store s.r.o.	Zaplo Finance s.r.o.

Zdroj: vlastní zpracování dle stránek ČNB

3.3.4 Revolvingový úvěr

Dle Černohorské (2015) se v případě revolvingového úvěru jedná o úvěr krátkodobý, který se po jeho splacení nahrazuje dalším krátkodobým úvěrem. Po splacení celé dlužné částky má tedy klient možnost si znovu půjčit až do výše již schváleného a

splaceného úvěru. Revolving má podobné vlastnosti čerpání jako kontokorentní úvěr, až na to, že se neváže na běžný účet a bývá stanoven na nižší úrokovou sazbu, než je tomu u kontokorentu. Pomocí revolvingového úvěru je možné financovat krátkodobá aktiva (Černohorská, 2015, str. 123).

Kalabis (2012) uvádí, že „*revolvingový úvěr je úvěr, u kterého banka stanovuje maximální výši jejího čerpání (tzv. úvěrový rámec) a termín, k němuž bude úvěr po splnění předem dohodnutých podmínek opět obnoven.*“ (Kalabis, 2012, str. 107). Obvykle se jedná o krátkodobý úvěr, což znamená, že je sjednán na dobu kratší než jeden rok. Úvěrový rámec se může ponechat stejný, nebo je možné ho navýšit a stále se obnovuje (Kalabis, 2012, str. 107).

3.3.5 Hypoteční úvěr

Hypoteční úvěry jsou využívány ke koupi, stavbě, či rekonstrukci nemovitostí a jsou typické svým zajištěním zástavním právem k nemovitosti. Výše úvěru může dosahovat maximálně do 70% hodnoty nemovitosti, která je zastavena (Radová a kol., 2013, str. 182).

Hypoteční úvěry představují dlouhodobé peněžní úvěry, což znamená, že jsou sjednávány na více než 5 let a klient od banky dostane dohodnutou peněžní částku, jež musí následně splácet dle dohodnutého způsobu. Jelikož musí být vždy zastaveny nemovitostí, je nezbytné bance doložit doklady dokazující klientovo vlastnictví nemovitosti. Banka vždy následně po doložení potřebných dokladů prověřuje, jestli na danou nemovitost není zaneseno břemeno a zaopatří realizaci odhadu ceny nemovitosti. Než banka vyplatí klientovi dohodnutou částku, vyžaduje po něm uskutečnění neopomenutelných podmínek, pod kterými si lze představit zajištění pojištění dané nemovitosti, či vklad zástavního práva do katastru nemovitostí (Rejnuš, 2014, str. 102).

Banky se při poskytování hypotečních úvěrů řídí pravidly, dle kterých se stanoví maximální výše úvěru. Těmito pravidly jsou zejména:

- výše zástavy – Hypotéku nelze poskytnout bez zástavního práva k nemovitosti, přičemž cena zástavy musí být stejně vysoká (v některých případech i vyšší), než poskytnutý hypoteční úvěr.

- finanční prostředky klienta, které může použít na splácení úvěru – Klient by měl mít takový příjem, na základě kterého lze předpokládat řádné splácení úvěru.
- výše ceny předmětu, na který byl poskytnut hypoteční úvěr – Jelikož se hypotéky nejčastěji využívají na pořízení nemovitosti, nesmí tedy výše úvěru překročit cenu dané nemovitosti (Radová a kol., 2013, str. 183).

Výše popsaná pravidla se dodržují při poskytování úvěru jednorázově, ale také platí pro úvěry s postupným čerpáním, které se využívají zejména k financování nemovitosti, jež se teprve staví. U postupně čerpaného úvěru je nezbytné zajistit dodržení všech pravidel při poskytování dílčích částí hypotečního úvěru. Zároveň nelze opomenout, že úvěr musí umožnit dostavění celé nemovitosti. *„Předpokládáme-li, že vždy bude čerpán hypoteční úvěr do stanoveného limitu 70% ceny zastavované nemovitosti, potom musí platit, že výchozí cena rozestavěné nemovitosti plus suma všech postupně čerpaných částí úvěru musí výsledně dát celkovou konečnou cenu nemovitosti.“* (Radová a kol., 2013, str. 183).

Jelikož jsou hypoteční úvěry poměrně spolehlivě zajištěny, nabízejí banky výhodnější úrokové sazby (Rejnuš, 2014, str. 102).

Klientovi je nabídnuta fixní úroková sazba na předem stanovené období. Délka fixace může být stanovena na jeden, tři, pět až třicet let a po celou dobu fixace má klient garantovanou fixní úrokovou sazbu. Jestliže je např. fixace stanovena na tři roky, je po celou tuto dobu stále stejná úroková sazba. Následně když uplyne doba fixace, může se klient dohodnout s bankou na snížení, či zvýšení úrokové sazby, případně lze převést úvěr k jiné bance, která nabízí lepší úrokovou sazbu (Černožorská, 2015, str. 127).

Bývá pravidlem, že si banky určí spodní hranici výše hypotečního úvěru, kterou klientům poskytnou, jelikož musí vynaložit poměrně vysoké náklady na zpracování těchto úvěrů. Jestliže by tedy banka poskytla hypotéku na nižší částku, nebylo by to pro ni výhodné. Každá banka si může zvolit minimální částku dle vlastního uvážení, např. 600 000 Kč (Kalabis, 2012, str. 112-113).

Jak již bylo zmíněno, je pro banku nezbytné zajistit stanovení ceny nemovitosti, která bude zastavena. Dle Kalabise (2012) se na část ceny nemovitosti, na kterou je poskytnutý hypoteční úvěr, pohlíží jako na zadlužitelnou cenu nemovitosti. Pupilární, nebo

také sirotčí, jistota představuje podíl hodnoty zástavy, na který je poskytnut úvěr (Kalabis, 2012, str. 112-113).

Jestliže nastane situace, že majitel hypotéky zemře, nezaniká tím povinnost splácet hypoteční úvěr. Tato povinnost neplatí pouze v případě, že měl dlužník sjednané pojištění schopnosti splácet. Po úmrtí dlužníka přebírá zodpovědnost za splácení úvěru spoludlužník, případně pozůstalí. Hypoteční úvěr je nezbytné dále splácet bez ohledu na to, kdo dluh převezme. Každopádně je nezbytné okamžitě o této události informovat banku. Banka musí obdržet úmrtní list a v případě sjednaného pojištění pozůstalí uplatní pojistnou událost. Následným krokem banky je přihlášení pohledávky do dědického řízení. V případě, že dědic není schopen dluh splácet, má banka možnost navrhnout individuální řešení, nebo se naskytuje možnost nemovitost prodat a splatit tak hypoteční úvěr předčasně. Dalším řešením může být prodej nemovitosti a převedení úvěru novému majiteli. V případě, že se nenajde vhodný dědic, který by hypotéku dále splácel, je poslední možností prodej nemovitosti přímo bankou, čímž se dluh uhradí (Kalabis, 2012, str. 112-113).

3.3.6 Konsolidace úvěrů

Janda (2013) uvádí, že „*konsolidace úvěrů znamená sloučení více úvěrů do jednoho většího.*“ (Janda, 2013, str. 139).

Dle Kalabise (2012) lze konsolidaci poskytnutých úvěrů popsat jako převedení více různých úvěrů, které mohly být sjednány odlišnými bankami, na úvěr jeden. Většinou bývají konsolidovány úvěry spotřebitelské, či úvěry z kreditní karty (Kalabis, 2012, str. 117).

V případě konsolidace poskytnutých úvěrů jde v podstatě o převzetí závazků z předešlých úvěrů bankou. Banka se tedy ujme závazků za klienta na sebe a z poskytnutých peněžních prostředků je uhradí (Kalabis, 2012, str. 117).

Konsolidace úvěrů má pro klienta několik výhod:

- nižší náklady na úhradu poplatků (např. za vedení úvěru)
- jednodušší a přehlednější administrativu související s dodržováním všech termínů splátek a se sledování výše a počtu splátek
- menší splátky, se kterými ale souvisí nevýhoda v podobě delší doby splácení (Kalabis, 2012, str. 117).

Pro dlužníky představuje konsolidace úvěrů výhodu splácení pouze jednoho úvěru, oproti předešlým několika. Aby klient mohl zažádat o konsolidaci svých úvěrů, musí si zjistit, zda vůbec úvěrové podmínky jednotlivých úvěrů dovolují předčasné splacení. Klientovi také banka v konsolidaci jeho úvěrů nevyhoví v případě, že je na pokraji bankrotu a nebyl by schopen splácet (Janda, 2013, str. 139).

Při sečtení všech úvěrů spolu se všemi úroky, se vypočítá celková výše konsolidačního úvěru. V případě schválení konsolidace dojde ke splacení všech konsolidovaných úvěrů a klientovi zůstane pouze jeden nově vzniklý. Dlužník má také možnost sjednat si pojištění pro případ ztráty zaměstnání, nemoci, či úmrtí (Janda, 2013, str. 139 – 140).

Dlužník si může zvolit možnost zrealizovat konsolidaci s pomocí třetí osoby – finančního poradce. V takovém případě je nezbytné, aby dlužník vystavil finančnímu poradci plnou moc, díky které bude moci vykonávat nezbytné právní úkony související s konsolidací úvěrů (např. náhled do registru dlužníků, či ověření, zda není klient v exekuci). Majitel úvěru má právo dohodnout se s finančním poradcem, aby mu průběžně zasílal informace o průběhu a stavu žádosti o konsolidaci (Janda, 2013, str. 140).

4 Vlastní práce

Ve vlastní části práce se autorka nejprve zabývá zanalyzováním a popsáním postupů schvalování úvěrů ve vybrané nebankovní společnosti, z důvodu objasnění, jaké požadavky musí žadatel o úvěr splnit před tím, než mu bude úvěr schválen. Následně je vyhodnoceno vlastní dotazníkové šetření, pomocí kterého je zjištěna úroveň finanční gramotnosti obyvatel České republiky, kteří disponují úvěrem. Výsledky jsou dále porovnány s odpověďmi respondentů, kteří žádný úvěr nemají, aby mohlo být zhodnoceno, zda mají Češi se zkušeností s úvěrem vyšší finanční gramotnost než ti, kteří půjčku nikdy neměli. Další část práce se zaměřuje na nejčastější důvody zadlužování obyvatel České republiky. Je popsáno, na jaké účely si Češi nejčastěji půjčují a kolika úvěry disponují. V poslední kapitole autorka uvádí celkovou výši zadlužení občanů České republiky a její vývoj za poslední roky.

4.1 Společnost Cofidis

Společnost Cofidis patří do finanční francouzské skupiny Cofidis Participations, která v současné době působí v 9 evropských zemích: ve Francii, Itálii, Španělsku, Belgii, Maďarsku, Portugalsku, Polsku, Slovensku a Česku. V České republice společnost působí od roku 2004 a v této době se zaměřovala především na neúčelové úvěry, které se sjednávaly telefonicky, tzv. úvěr na zavolanou. V současnosti jsou aktivity směřovány na poskytování spíše účelových úvěrů, neboli financování zboží na splátky a na poskytování online úvěrů.

4.1.1 Úvěrové produkty nabízené ve společnosti Cofidis

Společnost Cofidis nabízí svým klientům jak účelové, tak i neúčelové úvěry.

Účelový úvěr

Jestliže má zákazník zájem o nákup zboží na splátky, sepíše s ním obchodník základní parametry úvěru, před vyplněním a podepsáním smlouvy je také nezbytné od klienta vyžádat občanský průkaz, u kterého zkontroluje jeho platnost a správnost. Následně obchodník s klientem vyplní žádost o úvěr v aplikaci Extranet a vytiskne smlouvu, kterou dá klientovi podepsat. Pokud obchodní partner nemá přístup do aplikace, vyplní s klientem

samopropisovací formulář „Smlouva o spotřebitelském úvěru“. Klient dále musí podepsat souhlas se zpracováním osobních údajů. Následně obchodník zavolá na autorizační linku společnosti Cofidis, kde poradci nadiktuje potřebné údaje. Poradce zadá údaje do extranetové aplikace, která vyhodnotí žádost a poté poradce oznámí obchodníkovi výsledek žádosti, zda byla aplikací schválena, či zamítnuta.

V případě, že byla žádost schválena, nadiktuje poradce obchodníkovi číslo smlouvy, výši splátky a další potřebné údaje. U úvěrů uzavřených na více než 50 000 Kč je nezbytné, aby klient doložil svůj příjem pomocí výplatní pásky, potvrzení o příjmu, nebo výpisem z bankovního účtu vedeném na jeho jméno, na který mu výplata chodí. Poté obchodník předá klientovi smlouvu k prostudování a podpisu. Následně podepíše smlouvu i obchodník v zastoupení Cofidisu a zašle smlouvu do společnosti Cofidis, kde proběhne její kontrola, schválení a následné financování. Po financování odchází peníze na účet obchodního partnera. V případě nedostatků na smlouvě je nutné kontaktovat partnera a požádat ho o nápravu. Není možné financovat smlouvu bez nezbytných náležitostí, jako je doložení všech stran smlouvy, podpis klienta i obchodního partnera, apod.

V případě zamítnutí smlouvy obchodník informuje klienta o nemožnosti poskytnout úvěr na zboží. I přesto je nutné zaslat do společnosti Cofidis podepsaný dokument Souhlas se zpracováním osobních údajů, který se ve společnosti archivuje pro případnou kontrolu či audit.

Společnost Cofidis nabízí tyto účelové revolvingové úvěry:

- N-times,
- Iplatba.cz a
- Pagodil.

A dále nabízí tyto účelové klasické úvěry:

- CofiParner,
- Konsolidace,
- Cofi Auto,
- CofiPartner Auto a
- Pagodil.

Neúčelový úvěr

Neúčelové úvěry se ve společnosti Cofidis sjednávají online na webových stránkách společnosti, případně telefonicky. Nevyžaduje se tedy osobní schůzka klienta s poradcem – vše se řeší online. Klient sám na stránkách vyplní formulář s žádostí o úvěr, který obsahuje osobní a kontaktní údaje a také informace o zdroji a výši příjmu. Jakmile klient potvrdí žádost, odsouhlasí tím i zpracování osobních údajů a konzultaci v databázi SOLUS. Systém provede kontrolu v databázi a žádost předběžně vyhodnotí. Jestliže systém žádost tzv. „předschválí“, zašle se klientovi automaticky návrh smlouvy k podpisu. V opačném případě se klient informuje o zamítnutí jeho žádosti. V případě, že klient žádost nevyplní celou, nebo jsou v ní chyby, systém není schopen žádost zhodnotit a zařadí ji do tzv. ToDo listu. Žádosti zařazené do tohoto seznamu manuálně zpracovávají zaměstnanci Cofidisu, kteří telefonicky kontaktují klienta a doplní s ním všechny potřebné údaje, které v žádosti chyběly.

Pokud je žádost předschválena, má klient možnost vybrat si mezi tzv. SMS podpisem smlouvy elektronicky, nebo variantou zaslání poštou papírové smlouvy na adresu klienta.

- a) SMS podpis – V případě SMS podpisu je klientovi zaslán email s přihlašovacími údaji, jejichž pomocí se přihlásí do aplikace SMS podpisu, kde je potřeba v první řadě zkontrolovat údaje na smlouvě. Jestliže je vše v pořádku, musí klient potvrdit jejich pravost. Následně klientovi přijde na telefon SMS kód, který zadá do aplikace a kliknutím na tlačítko Podepsat smlouvu bude smlouva elektronicky podepsána. Dále klient nahraje nezbytné doklady v čitelné a neupravené podobě, kterými jsou:
  - kopie občanského průkazu,
  - kopie druhého dokladu totožnosti, kterým může být řidičský průkaz, pas, rodný list, nebo průkazy ZTP, TP apod.,
  - doklad prokazující vlastnictví bankovního účtu,
  - doklad o výši příjmu (výplatní pásky, potvrzení o příjmu, výplata na doloženém bankovním účtu).
- b) Papírové smlouvy – Jestliže si klient zvolí možnost zaslání papírové smlouvy na svou adresu poštou, obdrží dvě vyhotovení již vyplněné smlouvy spolu s dalšími zákonnými dokumenty. Klient překontroluje údaje

na smlouvě a v případě jejich korektnosti obě smlouvy podepíše. Následně obě podepsané smlouvy se všemi nezbytnými doklady, které jsou totožné s doklady požadovanými u SMS podpisu, zašle zpět do společnosti Cofidis.

Jestliže je na smlouvě také spolužadatel, je nezbytné doložit dva doklady totožnosti spolu s potvrzením o výši příjmu i od něj. Výpis z bankovního účtu je požadován pouze od jednoho z žadatelů. Spolu s návrhem smlouvy se žadateli posílá také formulář „Příkaz ke zřízení inkasa pro Vaši banku/ Souhlas s inkasem“, který žadatel vyplní a zašle zpět do společnosti Cofidis v případě, že si přeje splácet úvěr bankovním inkasem.

Po příchodu smlouvy se na oddělení Akceptace kontroluje korektnost dat na smlouvě, které vyplnil klient, dle doložených dokladů a následně proběhne konzultace žadatele v pozitivním registru úvěrů NRKI/BRKI a také v evidenci exekucí. Poradce v akceptačním oddělení doplní případné chybějící údaje, či opraví nesprávné údaje. Dále se kontroluje pravost a platnost doložených dokladů, kontaktuje se zaměstnavatel kvůli potvrzení zaměstnání klienta a v neposlední řadě je kontaktován i samotný klient pro ověření jeho kontaktovatelnosti na uvedeném telefonním čísle.

Jestliže jsou veškeré údaje na smlouvě v pořádku a jsou řádně doloženy všechny doklady, je úvěr schválen a odesílají se peníze na bankovní účet klienta. V případě, že klient na poslední straně smlouvy neodmítl pojištění, aktivuje poradce zvolené pojištění úvěru. Následně je smlouva podepsána společností Cofidis a jedno vyhotovení úvěrové smlouvy je spolu s vyrozuměním o schválení úvěru a s nezbytnými informacemi potřebnými pro splácení úvěru, zasláno na adresu klienta.

Pokud byla žádost o úvěr zamítnuta, je o výsledku klient obratem vyrozuměn pomocí SMS zprávy.

Společnost Cofidis nabízí svým klientům tyto neúčelové revolvingové úvěry:

- Cofiflexi a
- Cofiflexi v2.

Dále nabízí jeden neúčelový klasický úvěr:

- CofiKlasik.

4.1.2 Pojištění úvěru

Klienti mají možnost si sjednat pojištění úvěru, které se vztahuje na 4 typy pojistných událostí:

- Dočasná pracovní neschopnost
- Ztráta zaměstnání
- Invalidita III. Stupně
- Úmrtí

Pojištění je sjednáno u francouzské společnosti ACM se sídlem ve Štrasburku a klient má možnost si zvolit jednu ze tří variant pojištění. První z nich se nazývá Jistota, která zahrnuje všechny výše zmíněné pojistné události. Druhou variantou je pojištění Standard, do kterého je zahrnuta invalidita III. stupně a úmrtí dlužníka. Poslední variantou je pojištění Senior, které zahrnuje pouze úmrtí. Každý klient má právo si zvolit, zda si chce nechat úvěr pojistit, či nikoliv, a také se může nechat dodatečně pojistit v průběhu celé životnosti úvěru.

4.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření

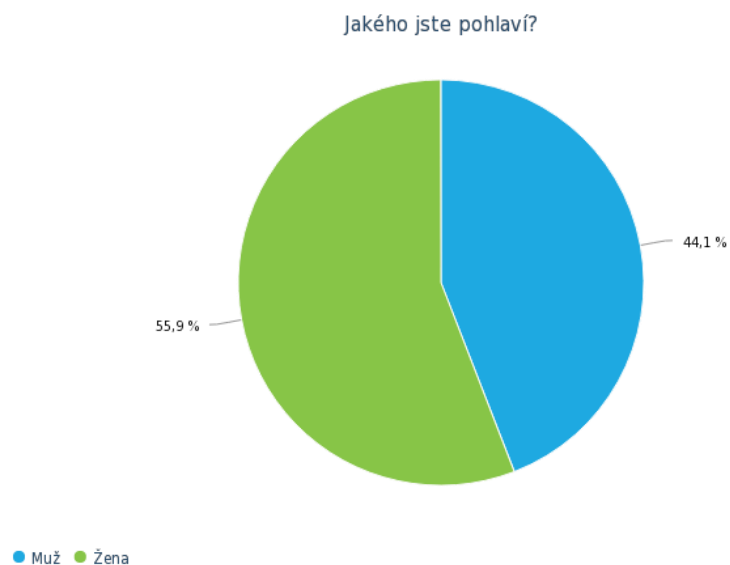
Dotazníkové šetření probíhalo online formou v období od 1.10.2021 do 5.11.2021. a celkem bylo vyplněno a odesláno 154 dotazníků. Dotazník obsahoval 16 otázek, z toho 15 otázek bylo otevřených a 1 otázka polouzavřená. Pro účely této práce byly primárně vyhodnoceny odpovědi těch respondentů, kteří uvedli, že měli nebo v současnosti mají alespoň jeden úvěr.

Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit, jaká je úroveň finanční gramotnosti občanů České republiky, kteří mají zkušenost s úvěrem. Následně byla porovnána s úrovní finanční gramotnosti Čechů, kteří nikdy úvěr neměli. Znalost základních pojmů souvisejících s úvěrovými produkty je zásadní pro předcházení rizikového zadlužování.

4.2.1 Interpretace výsledků

Z celkového počtu 154 vyplněných dotazníků byly vyselektovány odpovědi respondentů, kteří mají, případně v minulosti měli, alespoň jeden úvěr. Těchto respondentů bylo 102, což představuje 66,2% ze všech odeslaných dotazníků.

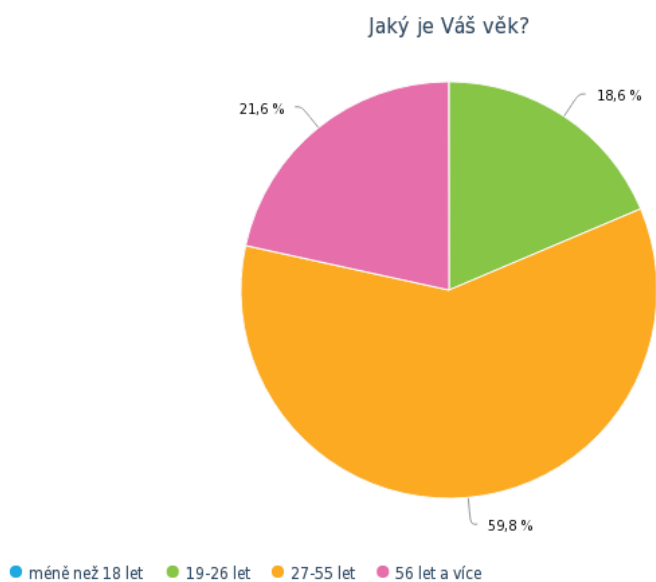
Graf 1: Pohlaví respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

Z celkového počtu dotazovaných respondentů vyplnilo dotazník více žen, než mužů, konkrétně to bylo 55,9 % žen a 44,1 % mužů se zkušeností s úvěrem.

Graf 2: Věk respondentů

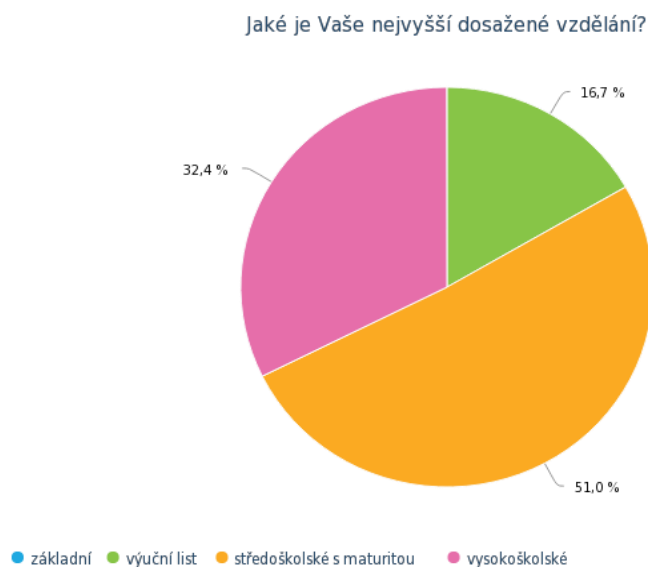

Zdroj: vlastní zpracování

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 59,8 % respondentů ve věku 27-55 let, 21,6 % respondentů ve věku 56 let a více a 18,6 % dotazovaných ve věku 19-26 let. Z výsledků je patrné, že žádný z respondentů, disponujících úvěrem, není mladší než 18 let.

Graf 3: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

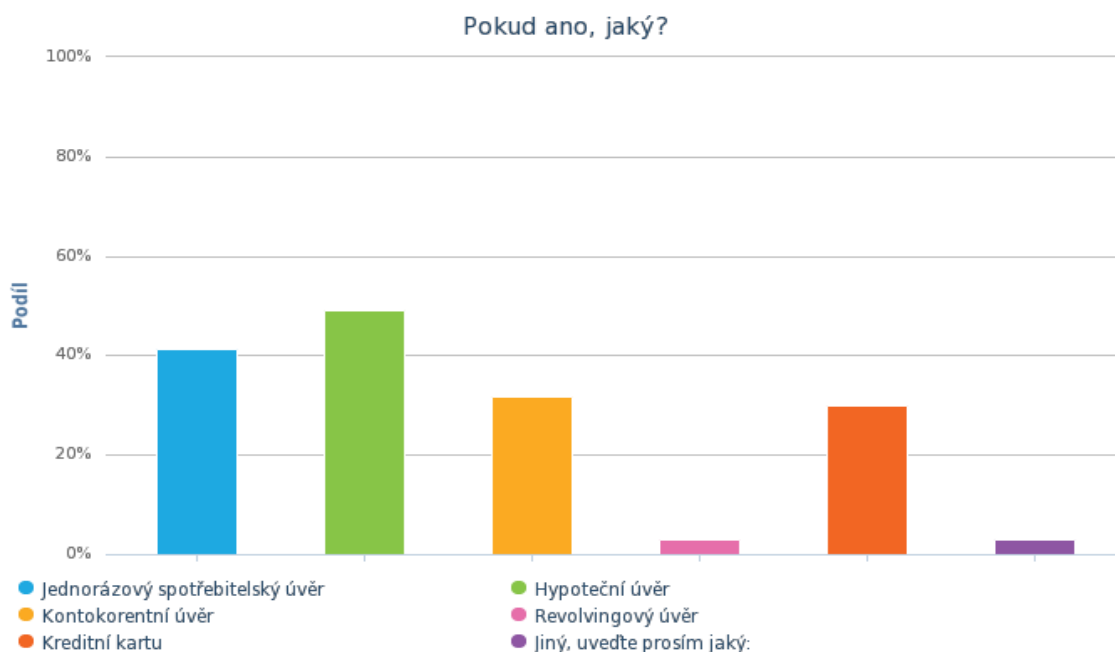

Zdroj: vlastní zpracování

Největší podíl respondentů zastupují lidé se středoškolským vzděláním, zakončeným maturitou, konkrétně takto odpovědělo 51 % dotazovaných. Dalším segmentem jsou respondenti s vysokoškolským vzděláním, kterých je v šetření zastoupeno 32,4 %. Zbýlých 16,7 % dotazovaných jsou lidé s výučním listem. Nikdo z dotazovaných disponujících úvěrem nemá pouze základní vzdělání.

Následovala otázka „Máte, nebo měl/a jste někdy úvěr?“. Pomocí této otázky byli vyselektováni respondenti, kteří odpověděli ANO, pro zhodnocení finanční gramotnosti respondentů disponujících alespoň jedním úvěrem.

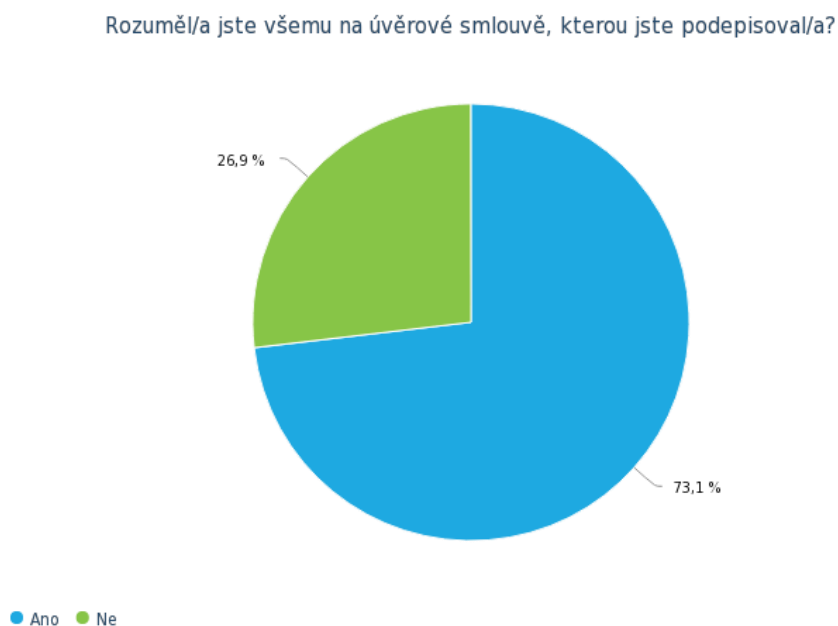
Graf 4: Úvěry, kterými respondenti disponují

Zdroj: vlastní zpracování

Z dotazníkového šetření vyplývá, že nejčastěji respondenti disponují hypotečním úvěrem. Konkrétně 51 dotazovaných má hypoteční úvěr, což představuje 49 % podíl. Druhým nejvíce zastoupeným úvěrem je jednorázový spotřebitelský úvěr, kterým disponuje 43 respondentů, tedy 41,3 %. 33 dotazovaných uvedlo, že uzavřeli kontokorentní úvěr a pouze o 2 respondenty méně, tedy 31, vlastní kreditní kartu. Pouze 3 účastníci šetření uvedli, že mají revolvingový úvěr. 1 respondent využil polouzavřené odpovědi a uvedl, že vlastní leasingový úvěr.

Graf 5: Porozumění úvěrové smlouvě

Zdroj: vlastní zpracování

Při zjišťování, zda žadatelé o úvěr podepíší pouze smlouvu, které zcela rozumí, bylo zjištěno, že více než čtvrtina respondentů podepsala úvěrovou smlouvu, aniž by jí rozuměla. Pouze 73,1 % respondentů odpovědělo, že rozuměli všemu na úvěrové smlouvě, kterou podepsovali. Zbýlých 26,9 % tedy podepsalo úvěrovou smlouvu, aniž by rozuměli všem informacím, údajům a s tím souvisejícím povinnostem, které jim ze smlouvy vyplývají. Neznalost a nedostatečná informovanost může způsobovat následné problémy se splácením úvěru, či s rizikovým zadlužováním.

Statistické testování

Pomocí kontingenční tabulky a Chí kvadrát testu byla testována závislost mezi výší dosaženého vzdělání respondentů, kteří mají zkušenost s úvěrem, a porozumění úvěrové smlouvě. Byla vytvořena kontingenční tabulka a stanoveny následující hypotézy:

- H0: Výše dosaženého vzdělání a porozumění úvěrové smlouvě spolu nezávisí.
- H1: Výše dosaženého vzdělání a porozumění úvěrové smlouvě spolu závisí.

Tabulka 2: Kontingenční tabulka 1

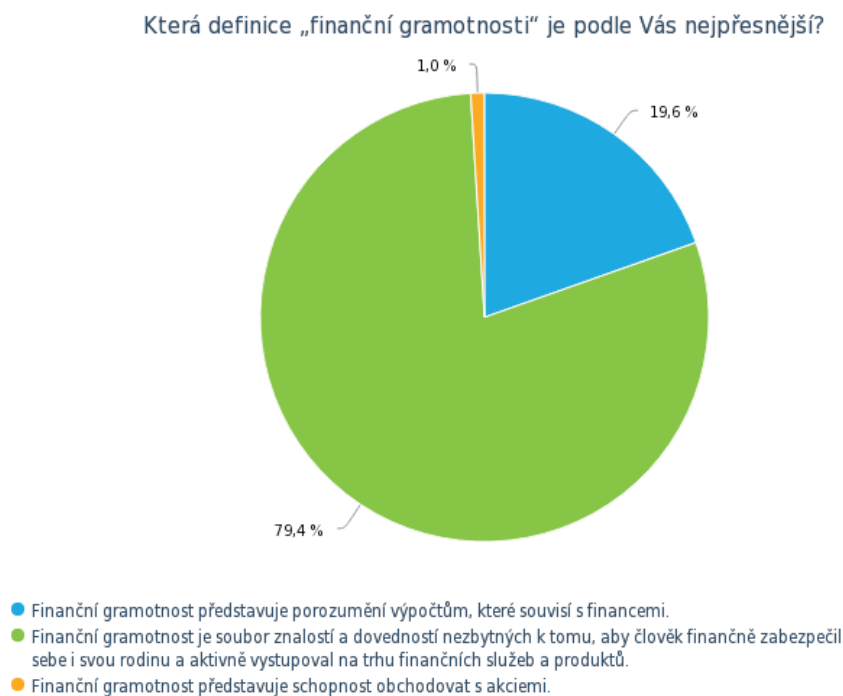
Dosažené vzdělání	Porozumění úvěrové smlouvě		
	Ne	Ano	Celkem
středoškolské s maturitou	13	39	52
vysokoškolské	4	29	33
výuční list	10	7	17
Celkem	27	75	102

Zdroj: Vlastní zpracování

Z výsledků Chí kvadrát testu vyplynulo, že se zamítá nulová hypotéza, jelikož byla vypočtena *p hodnota* ve výši 0,18%, která je menší než 5% hladina významnosti α . Z toho vyplývá, že se přijímá hypotéza H1, tedy že výše dosaženého vzdělání a porozumění úvěrové smlouvě spolu závisí.

Na základě statistického testování bylo tedy zjištěno, že čím nižšího vzdělání respondenti dosáhli, tím častěji podepsali úvěrovou smlouvu, které zcela nerozuměli. Naopak respondenti s vysokoškolským vzděláním většinou podepsali smlouvu pouze v případě, že rozuměli všemu.

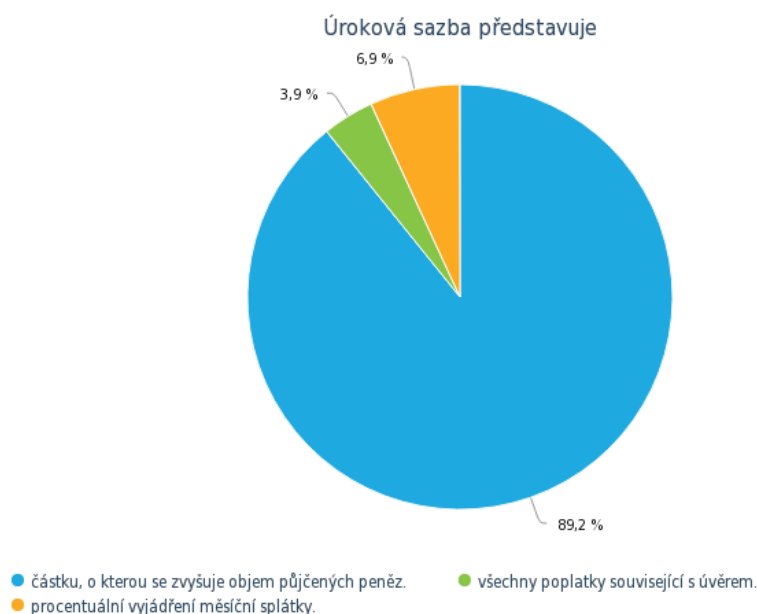
Graf 6: Definice "finanční gramotnosti"

Zdroj: vlastní zpracování

Většina respondentů disponující úvěrem zvolila správnou definici finanční gramotnosti, tedy že *finanční gramotnost je soubor znalostí a dovedností nezbytných k tomu, aby člověk finančně zabezpečil sebe i svou rodinu a aktivně vystupoval na trhu finančních služeb a produktů*. Takto odpovědělo 79,4 % dotazovaných. Na danou otázku zvolilo 19,6 % účastníků šetření odpověď, že *finanční gramotnost představuje porozumění výpočtům, které souvisí s financemi*. Zbylé 1 % si myslí, že *finanční gramotnost představuje schopnost obchodovat s akciemi*.

Graf 7: Význam úrokové sazby

Zdroj: vlastní zpracování

89,2 % respondentů správně odpovědělo, že úroková sazba představuje částku, o kterou se zvyšuje objem půjčených peněz. 6,9 % dotazovaných si chybně myslí, že úroková sazba představuje procentuální vyjádření měsíční splátky a zbylých 3,9 % uvedlo, že úroková sazba zahrnuje všechny poplatky související s úvěrem.

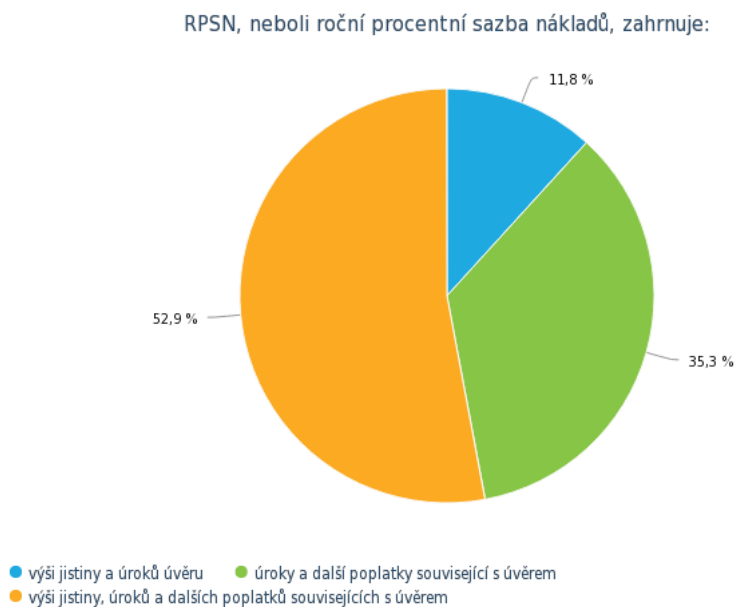
Graf 8: Vyjádření úrokové sazby

Zdroj: vlastní zpracování

96,1 % respondentů správně odpovědělo, že úroková sazba se vyjadřuje v procentech, nikoliv v korunách, jak chybně uvedlo zbylých 3,9 % dotazovaných.

Graf 9: Z čeho se skládá RPSN

Zdroj: vlastní zpracování

Na otázku, co vše zahrnuje roční procentní sazba nákladů, vědělo správnou odpověď, tedy že RPSN zahrnuje výši jistiny, úroků a dalších poplatků souvisejících s úvěrem, pouhých 52,9 % respondentů. Celých 35,3 % dotazovaných se domnívá, že roční procentní sazba nákladů zahrnuje pouze úroky a další poplatky související s úvěrem a zbylých 11,8 % respondentů si myslí, že RPSN zahrnuje výši jistiny a úroků z úvěru.

Na to, že lze RPSN považovat za velmi podstatný ekonomický ukazatel, na základě kterého lze nejnázve určit úroveň platebních podmínek úvěru a žadatelé podle něho mohou posoudit výhodnost daného produktu, je možné výsledek odpovědí respondentů zhodnotit jako nedostatečný. Jestliže by bylo více spotřebitelů schopno vyhodnotit, kolik je ve výsledku bude splacení celého úvěru stát, dalo by se tím předcházet rizikovému zadlužování obyvatel České republiky.

Statistické testování

Pomocí kontingenční tabulky a Chí kvadrát testu byla testována závislost mezi výší dosaženého vzdělání respondentů, kteří mají zkušenost s úvěrem, a znalostí pojmu RPSN. Byly testovány následující hypotézy:

- H0: Výše dosaženého vzdělání a znalost pojmu RPSN spolu nesouvisí.
- H1: Výše dosaženého vzdělání a znalost pojmu RPSN spolu závisí.

Tabulka 3: Kontingenční tabulka 2

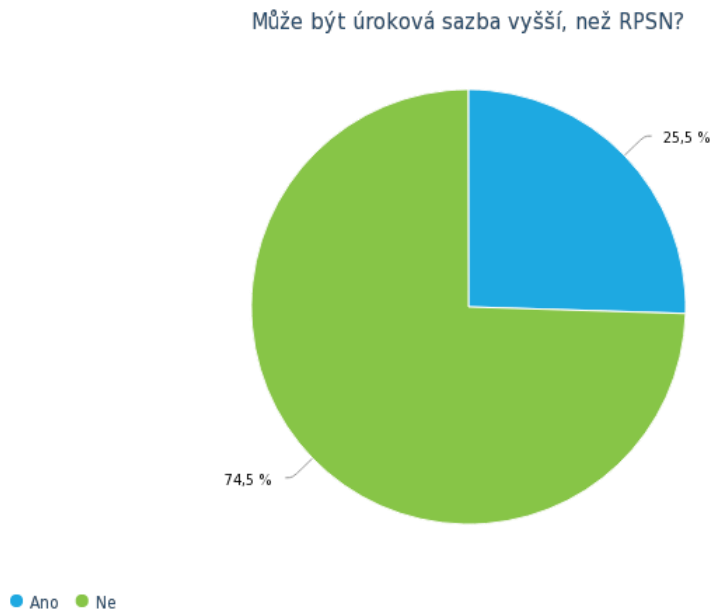
Dosažené vzdělání	Z čeho se skládá RPSN			
	a)	b)	c)	Celkem
středoškolské s maturitou	15	9	28	52
vysokoškolské	12	1	20	33
výuční list	9	2	6	17
Celkem	36	12	54	102

Zdroj: Vlastní zpracování

- Úroky a další poplatky související s úvěrem.
- Výše jistiny a úroků z úvěru.
- Výše jistiny, úroků a dalších poplatků souvisejících s úvěrem.

Pomocí Chí kvadrát testu byla vypočtena *p hodnota* ve výši 13,6%, což je více než 5% hladina významnosti α . Nezamítá se tedy nulová hypotéza H0 a lze říci, že výše dosaženého vzdělání a na znalost pojmu RPSN na sobě nezávisí.

Graf 10: Porovnání výše úrokové sazby a RPSN

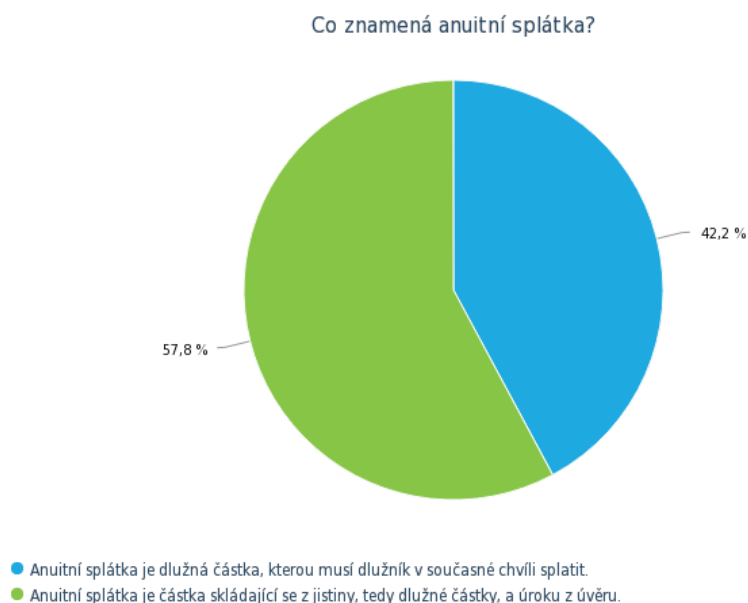

Zdroj: vlastní zpracování

Více než čtvrtina respondentů, konkrétně 25,5 %, chybně odpověděla na otázku, zda může být úroková sazba vyšší, než RPSN. Zbýlých 74,5% dotazovaných správně uvedla, že úroková sazba nemůže být vyšší než RPSN.

Graf 11: Význam anuitní splátky

Zdroj: vlastní zpracování

Pouze 57,8% respondentů ví, že anuitní splátka je částka skládající se z jistiny, tedy dlužné částky, a úroků z úvěru. Celých 42,2% dotazovaných na tuto otázku odpovědělo chybně, že anuitní splátka je dlužná částka, kterou musí dlužník v současné chvíli splatit.

Graf 12: Význam jistiny

Zdroj: vlastní zpracování

60,8 % dotazovaných správně odpovědělo, že jistina představuje částku, kterou si klient půjčil od banky. Zbýlých 39,2 % zodpovědělo otázku chybně, z toho 25,5 % si myslí, že jistina představuje finance, které banka získá za poskytnutí úvěru a 13,7 % uvedlo, že jistina je částečná platba předem.

Statistické testování

Pomocí kontingenční tabulky a Chí kvadrát testu byla zjišťováno, zda existuje závislost mezi znalostí pojmu *jistina* u respondentů, kteří mají zkušenost s úvěrem a u respondentů, kteří nikdy úvěr neměli. Byly sestaveny následující hypotézy:

- H0: Znalost pojmu jistina a zkušenost s úvěrem spolu nezávisí.
- H1: Znalost pojmu jistina a zkušenost s úvěrem spolu závisí.

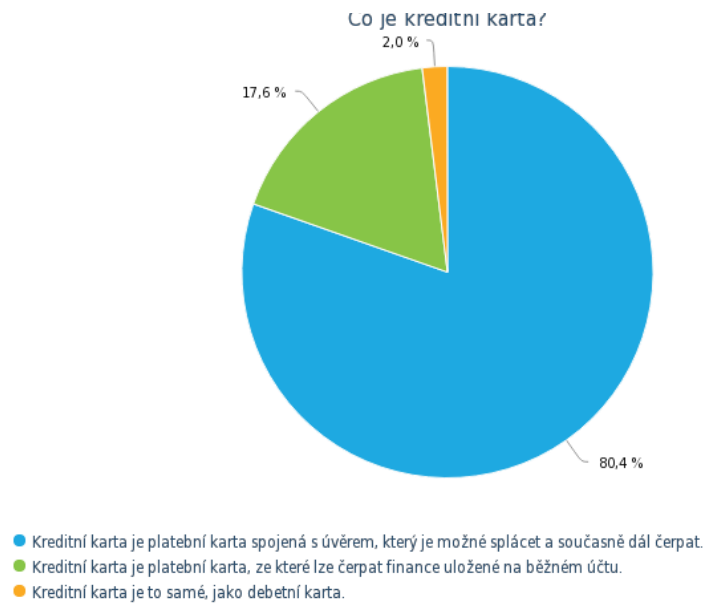
Tabulka 4: Kontingenční tabulka 3

Zkušenost s úvěrem	Porozumění úvěrové smlouvě			
	a)	b)	c)	Celkem
Ne	11	29	12	52
Ano	14	62	26	102
Celkem	25	91	38	154

Zdroj: Vlastní zpracování

Jelikož na základě Chí kvadrát testu byla zjištěna *p hodnota* ve výši 49%, která je větší než 5% hladina významnosti α , nezamítá se nulová hypotéza a lze říci, že nebyl prokázán rozdíl mezi znalostí pojmu jistina u respondentů, kteří disponují úvěrem a u respondentů, kteří nemají s úvěrem žádnou zkušenost.

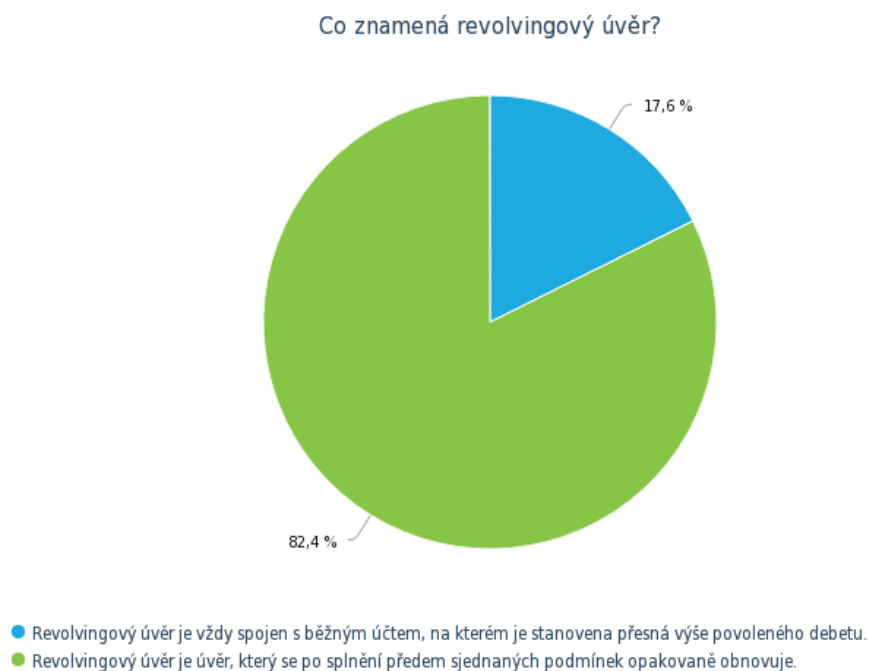
Graf 13: Význam kreditní karty

Zdroj: vlastní zpracování

Na otázku, co je kreditní karta, vědělo správnou odpověď 80,4 % dotazovaných, tedy že kreditní karta je platební karta spojená s úvěrem, který je možné splácet a současně dál čerpat. 17,6 % respondentů se domnívá, že kreditní karta je platební karta, ze které lze čerpat finance uložené na běžném účtu. Zbylé 2 % dotazovaných odpovědělo, že kreditní karta je to samé, jako debetní karta.

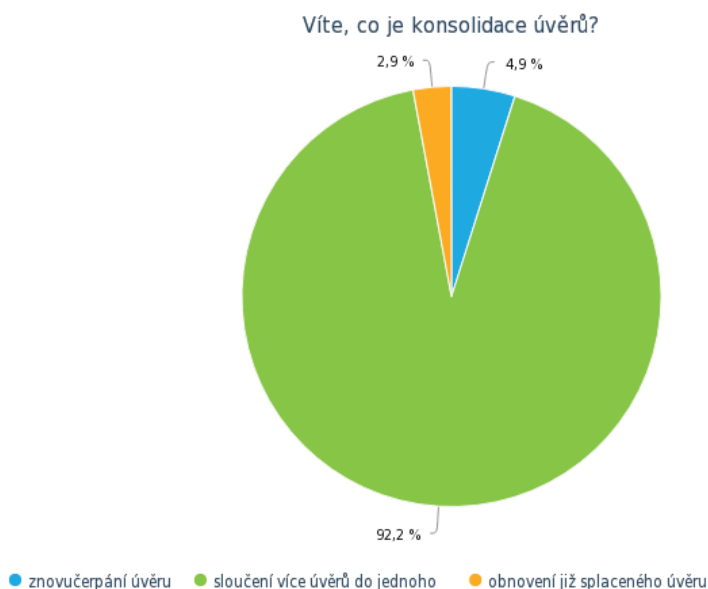
Graf 14: Význam revolvingového úvěru

Zdroj: vlastní zpracování

82,4 % dotazovaných správně uvedlo, že revolvingový úvěr je úvěr, který se po splnění předem sjednaných podmínek opakovaně obnovuje. Naopak 17,6 % respondentů odpovědělo chybně, že revolvingový úvěr je vždy spojen s běžným účtem, na kterém je stanovena přesná výše povoleného debetu.

Graf 15: Význam konsolidace úvěrů

Zdroj: vlastní zpracování

Poslední otázka, byla otázka s největším počtem správných odpovědí z celého dotazníku, tedy že konsolidace úvěrů představuje sloučení více úvěrů do jednoho. Takto odpovědělo celých 92,2 % dotazovaných. 4,9 % respondentů si myslí, že konsolidace úvěrů je znovučerpání úvěru a zbylých 2,9 % se domnívá, že konsolidace úvěrů znamená obnovení již splaceného úvěru.

Při analýze výsledků bylo zjištěno, že pouhých 8 respondentů (7,8 %) odpovědělo na všechny vědomostní otázky správně. Z toho se jedná o 7 žen a 1 muže, všichni mají vysokoškolské vzdělání a 6 z nich disponuje více než 1 úvěrem. Dohromady tito dotazovaní vlastní 4 jednorázové spotřebitelské úvěry, 4 hypoteční úvěry, 4 kontokorentní úvěry, 4 kreditní karty a žádný revolvingový úvěr. Pouze 1 respondent uvedl, že nerozuměl všemu na úvěrové smlouvě, kterou podepisoval.

Jelikož se dotazníkového šetření zúčastnili i respondenti, kteří nedisponují žádným úvěrem (konkrétně jich dotazník vyplnilo 52), byly zanalyzovány i jejich odpovědi pro srovnání, zda se respondenti disponující úvěrem orientují v problematice úvěrové finanční gramotnosti lépe než ti, kteří žádný úvěr nemají.

69,2 % respondentů, kteří nemají zkušenost s úvěrem, bylo zastoupeno ženami a zbylých 30,8 % respondentů byli muži. Respondenti v mladším věku než je 18 let, vyplnili dotazník pouze 2, ve věku 19-26 let vyplnilo dotazník 20 respondentů, stejně jako lidí ve věku 27-55 let. Dotazovaných starších než 56 let bylo 10. Nejméně dotazovaných dosáhlo pouze základního vzdělání (3,8 %), následovali respondenti s výučním listem (7,7 %), druhou nejčetnější skupinou byly lidé se středoškolským vzděláním s maturitou (36,5 %) a nepočtenější skupinou byli vysokoškolsky vzdělaní respondenti (51,9 %).

Na první vědomostní otázku, co znamená finanční gramotnost, odpovědělo správně 80,8 % respondentů, což je o 1,4 % více správných odpovědí, než u respondentů, kteří mají zkušenost s úvěrem. Na další otázku, co představuje úroková sazba, uvedlo správnou odpověď 71,2 % dotazovaných, tedy o 18 % méně, než počet správných odpovědí od respondentů s úvěrem. Následovala otázka na vyjádření úrokové sazby, na kterou uvedlo korektní odpověď 92,3 % respondentů bez zkušeností s úvěrem. Více správných odpovědí uvedli lidé disponující úvěrem, konkrétně o 3,8 %. Dále respondenti odpovídali na dotaz, co vše zahrnuje RPSN, na který uvedlo správnou odpověď 55,8 % lidí bez úvěru, což je o 2,9 % více správných odpovědí než u respondentů, kteří mají úvěr. 75 % dotazovaných správně odpovědělo na otázku, zda může být úroková sazba vyšší, než RPSN, což je o 0,5 % více korektních odpovědí, než u respondentů s úvěrem. Na další otázku, co je anuitní splátka, uvedlo správnou odpověď 71,2 % dotazovaných, kteří nemají zkušenost s úvěrem, tedy o 13,4 % správných odpovědí více, než jak odpovídali respondenti s úvěrem. Následovala otázka, co představuje jistina. Na tuto otázku vědělo správnou odpověď 55,8 % dotazovaných bez úvěru, což je o 5 % méně správných odpovědí, než u respondentů s úvěrem. Co je kreditní karta dobře vědělo odpověď 69,2 % lidí bez zkušenosti s úvěrem. O 11,2 % správných odpovědí více uvedli respondenti s úvěrem. Na otázku, co znamená revolvingový úvěr, správně odpovědělo 76,9 % dotazovaných nedisponujících úvěrem, což představuje o 5,5 % méně správných odpovědí než od respondentů, kteří mají úvěr. 92,3 % dotazovaných korektně odpovědělo, že konsolidace úvěrů je sloučení více úvěrů do jednoho, což je o 0,1 % více správných odpovědí, než u dotazovaných s úvěrem.

Z výše uvedeného vyplývá, že na 5 otázek odpovídali lépe respondenti s úvěrem a u dalších 5 dotazů naopak uvedli více správných odpovědí respondenti, kteří zkušenost s úvěrem nemají.

Z dotazníku dále vyplynulo, že na všechny vědomostní dotazy odpovědělo správně 6 respondentů (11,5 %) nedisponujících úvěrem.

Na základě statistického testování v programu SPSS nebyl zjištěn významný rozdíl mezi finanční gramotností v oblasti úvěrů u respondentů, kteří mají zkušenost s úvěrem a finanční gramotností respondentů nedisponujících úvěrem.

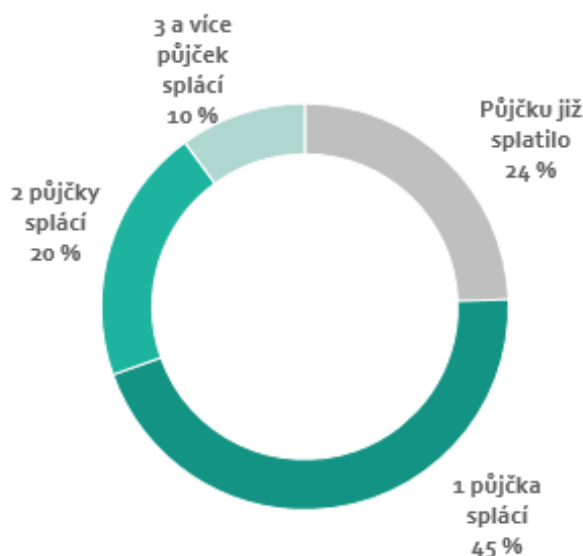
4.3 Nejčastější důvody zadlužování obyvatel ČR

Na základě dat České bankovní asociace, bylo zjištěno, jaké jsou nejčastější účely úvěrů v České republice, nebo na co by si naopak občané ČR nepůjčili. Dále bylo zanalyzováno rizikové zadlužování obyvatel.

Z výzkumu vyplynulo, že s úvěrem mělo v roce 2020 zkušenost 59 % Čechů a z toho pouze čtvrtina již úvěr doplatila. Oproti roku 2019 se zvýšil počet občanů ČR, kteří aktuálně spláceli půjčku, o 10 procentních bodů.

Jak lze vyčíst z grafu č. 16, 1 půjčku splácelo v roce 2020 45 % Čechů, 2 půjčky mělo 20 % lidí v České republice a 3 a více úvěrů stále splácelo 10 % Čechů. Na základě výsledků výzkumu bylo také zjištěno, že to, kolik má respondent úvěrů, souvisí s výší vzdělání. Čím nižšího vzdělání respondent dosáhl, tím více je zatížen počtem půjček. A naopak respondenti s vyšším vzděláním disponují menším počtem úvěrů (Česká bankovní asociace, 2020).

Graf 16: Zkušenost s úvěrem

Zdroj: Česká Bankovní Asociace, 2020

Z následujícího grafu č. 17 vyplývá, že nejvíce si lidé zřizují úvěr z důvodu pořízování auta, případně motorky. Na základě výsledků výzkumu lze říci, že úvěr na auto, či motorku, má 39 % Čechů. Druhým nejčastějším účelem úvěru je rekonstrukce bytu, na kterou si půjčilo 33 % obyvatel ČR. Na třetím místě se nachází úvěr na spotřební elektroniku, např. na televizi, kterým disponuje 32 % Čechů. Na bílé elektro, jako je lednice, či pračka, si zřídilo úvěr 29 % obyvatel ČR. Stejně častým účelem úvěru, jako na bílé elektro, je úvěr na vybavení bytu. Na šestém místě se nachází úvěr na splacení předchozí/jiné půjčky, který má 19 % občanů České republiky. 13 % Čechů si vzalo půjčku pro člena rodiny. Na vzdělání, stejně jako na zážitky, či dovolenou, uzavřely úvěrovou smlouvu 4 % obyvatel ČR. 2 % Čechů disponuje úvěrem na lékařský zákrok, či na sportovní vybavení. 10 % Čechů uvedlo, že mají půjčku na něco jiného (Česká bankovní asociace, 2020).

Graf 17: Účel úvěru

Zdroj: Česká Bankovní Asociace, 2020

Z výzkumu dále vyplynulo, že účel úvěru je závislý na věku. Existuje rozdíl mezi tím, na co si nejvíce půjčují mladí lidé a tím, za jakým účelem uzavřeli úvěrovou smlouvu lidé ve středním věku. Mladí lidé se častěji zadluží kvůli zážitkům, např. kvůli nákupu

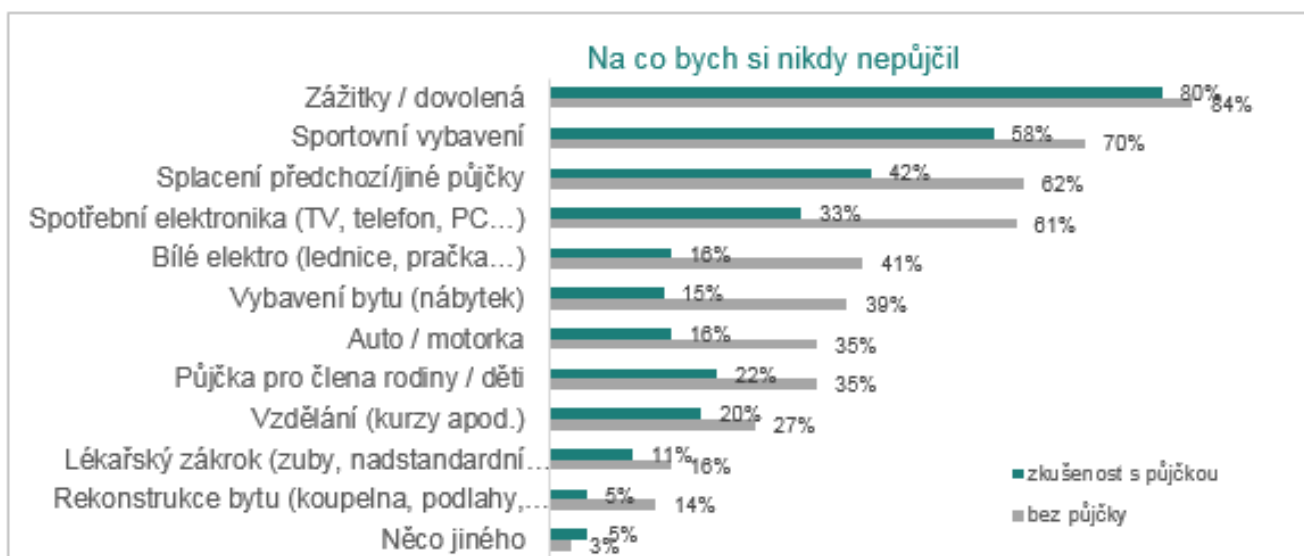
dovolené. Oproti tomu lidé ve středním věku disponují více úvěry na nákladnější věci, jako je např. auto (Česká bankovní asociace, 2020).

4.3.1 Na co by si Češi nikdy nepůjčili

Graf č. 18 zobrazuje odpovědi Čechů na otázku, na co by si nikdy nepůjčili, přičemž modrá část grafu představuje výsledky odpovědí těch, kteří mají zkušenost s úvěrem, a šedá část zachycuje odpovědi lidí, kteří žádnou půjčku nemají.

Nejčastější účel úvěru, na který občané České republiky uvedli, že by si nikdy nepůjčili, jsou zážitky, konkrétně např. dovolená. Tuto odpověď uvedlo 80 % respondentů se zkušenostmi s úvěrem a 84 % dotazovaných, kteří půjčku nemají. Na druhém místě se umístilo sportovní vybavení, na které by si nepůjčilo 58 % lidí se zkušenostmi s úvěrem a 70 % Čechů bez úvěru. Splacení předchozí půjčky se nachází až na třetím místě se 42 % u respondentů s úvěrem a s 62 % u lidí bez půjčky (Česká bankovní asociace, 2020).

Graf 18: Na co by si respondenti nikdy nepůjčili

Zdroj: Česká Bankovní Asociace, 2020

4.3.2 Rizikové zadlužování

Česká bankovní asociace zhodnotila skóre rizikového zadlužování jedinců v České republice. Metodika výpočtu byla následující:

- za aktuální splácené tři a více půjček -> 2 body
- jestliže spotřebitel řeší neschopnost splácet dalším úvěrem -> 2 body
- za ochotu krýt splátky dalším úvěrem -> 2 body
- pokud si klient půjčí od nebankovní společnosti bez toho, aby si zjistil, zda společnost disponuje licenci od ČNB -> 1 bod
- jestliže si půjčí na zábavu, či běžnou spotřebu -> 1 bod
- když si spotřebitel vzal úvěr v situaci, kdy dlouhodobě nemá nedostatek financí -> 1 bod.

Celkem tedy může respondent získat 9 bodů. Při nasbírání minimálně 4 bodů se jedná o rizikového spotřebitele.

Na základě této metody bylo zjištěno, že 27 % Čechů, kteří mají zkušenost s úvěrem, vykazují rizikové chování. Jedná se o lidi s nižším stupněm vzdělání, ve věku 18 – 34 let, kteří obvykle disponují úvěrem od různých poskytovatelů, nedělalo by jim problém načerpat další půjčku na splacení předchozího úvěru a nebojí se, že nebudou schopni půjčku doplatit.

Pouze 12 % lidí se zkušeností s úvěrem nezískalo ani jeden bod při výpočtu rizikového zadlužování. Zbylých 88 % tedy vykazuje alespoň jeden z devíti bodů prokazujících rizikové chování v oblasti zadlužování (Česká bankovní asociace, 2020). Výsledky skóre rizikového chování je zobrazeno v tabulce č. 5.

Tabulka 5: Rizikové zadlužování

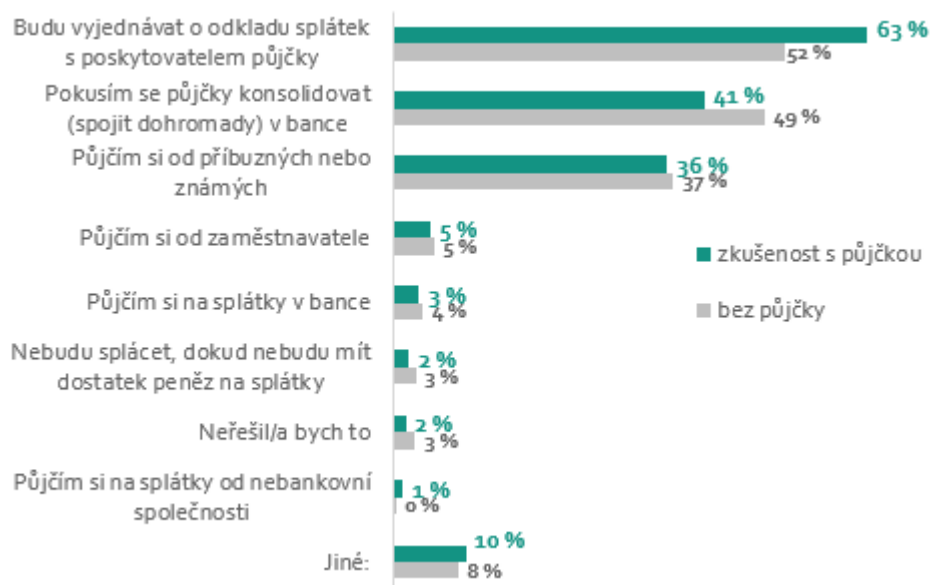
		0 bodů	1 bod	2 body	3 body	4 body a více
Celkem		12 %	23 %	18 %	20 %	27 %
POHLAVÍ	Muž	12 %	24 %	18 %	21 %	25 %
	Žena	12 %	23 %	18 %	19 %	28 %
VĚK	18-34	9 %	22 %	16 %	18 %	35 %
	35-49	12 %	21 %	15 %	24 %	28 %
	50-64	13 %	26 %	20 %	19 %	22 %
	65 a více let	14 %	22 %	24 %	20 %	20 %
VZDĚLÁNÍ	ZŠ, Vyuč	12 %	25 %	11 %	17 %	36 %
	Maturita	12 %	22 %	21 %	22 %	22 %
	VOŠ, VŠ	11 %	24 %	20 %	21 %	25 %
REGION	Praha	8 %	20 %	22 %	20 %	32 %
	Čechy	15 %	23 %	17 %	20 %	25 %
	Morava	9 %	25 %	18 %	21 %	27 %

Zdroj: Česká Bankovní Asociace, 2020

4.3.3 Řešení neschopnosti splácet

Z výzkumu od České bankovní asociace vyšlo, že by se Češi při neschopnosti splácet snažili vyjednávat o odkladu splátek s poskytovatelem půjčky, nebo by se pokusili půjčky konsolidovat v bance. Třetím nejčastějším řešením je půjčka od příbuzných nebo známých. Méně než 6 % Čechů by si půjčilo od zaměstnavatele nebo v bance. Až 3 % Čechů uvedla, že nebudou splácet, dokud nebudou mít dostatek peněz na splátky, nebudou to řešit a 1 % Čechů by si na splátky půjčilo od nebankovní společnosti (Česká bankovní asociace, 2020). Odpovědi respondentů jsou zobrazeny v grafu č. 19.

Graf 19: Řešení neschopnosti splácet

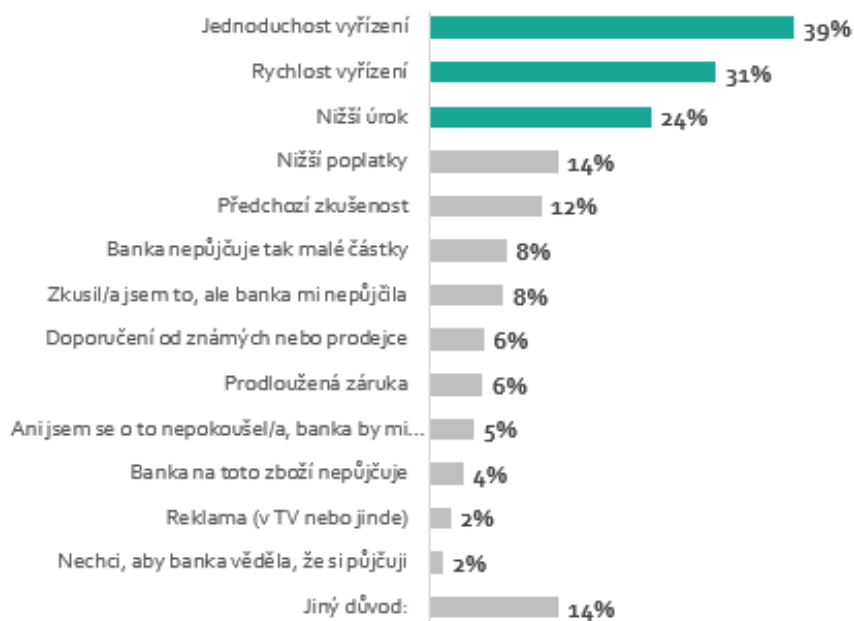

Zdroj: Česká bankovní asociace, 2020

Na základě odpovědí Čechů bylo zjištěno, že existují rozdíly v řešení neschopnosti splácet mezi jednotlivými skupinami obyvatel. Vysokoškolsky vzdělaní Češi by neschopnost splácet řešili konsolidací úvěrů. Mladí lidé by si zase snažili půjčit od rodiny, či známých a Češi s rizikovým chováním by si půjčili na splátky od nebankovní společnosti.

Z grafu č. 20 je patrné, že při zjišťování důvodů, proč si Češi půjčují jinde, než u banky, byla nejčastěji zmiňována rychlost vyřízení (31 %), dále nižší úrok (24 %), nižší poplatky (14 %) a na 4. místě se objevila předchozí zkušenost (12 %). 8 % respondentů uvedlo, že banka nepůjčuje tak malé částky, případně že to zkusili, ale banka jim nepůjčila. 5 % respondentů se ani nepokoušelo banku kontaktovat, protože si myslí, že by jim banka nepůjčila (Česká bankovní asociace, 2020).

Graf 20: Proč si Češi půjčují jinde, než u banky

zdroj: Česká bankovní asociace, 2020

4.4 Celkové zadlužení obyvatel České republiky

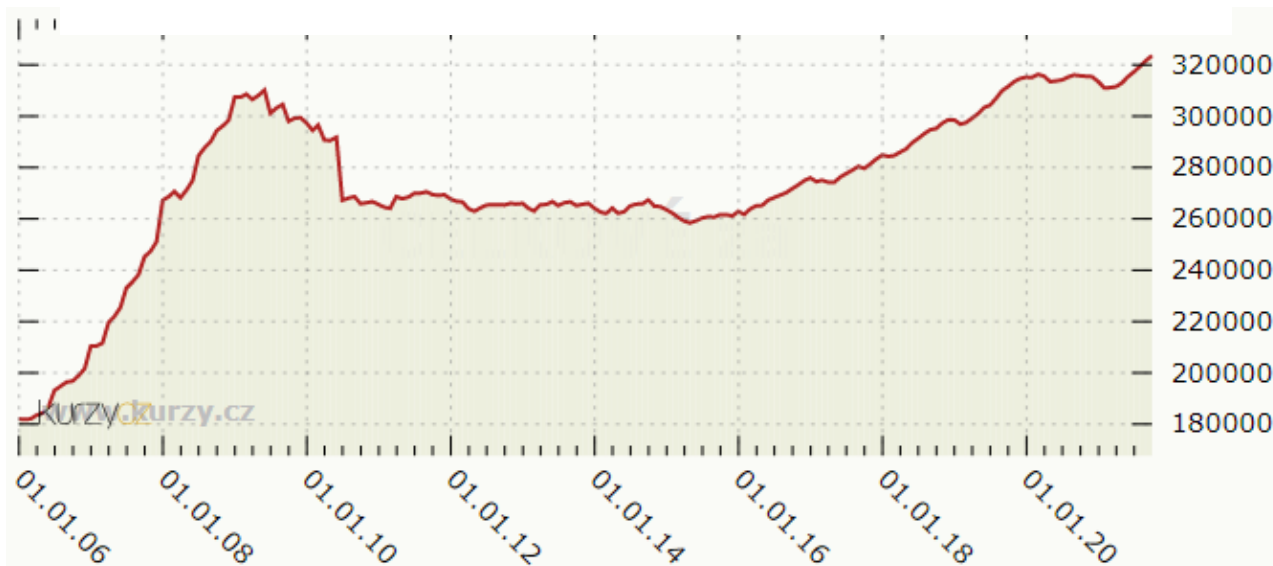
Na základě veřejně dostupných dat poskytovaných Českou národní bankou lze zanalyzovat celkovou úroveň zadlužení občanů České republiky a její vývoj za poslední roky.

4.4.1 Celkové zadlužení domácností na spotřebu

Následující graf č. 21 zobrazuje celkové zadlužení domácností na spotřebu v období od 1.1.2006 do 31.9.2021. Nejnižší úroveň zadlužení českých domácností byla v tomto období naměřena 31.1.2006, s celkovou sumou 181 932,9 mil. Kč. Následně úroveň zadlužení rostla až do konce března roku 2008 na hodnotu 270 655,6 mil. Kč, poté přišel lehký pokles o 0,9% na celkovou částku 268 216 mil. Kč. Od dubna roku 2008 opět zadluženost rostla rychlým tempem až do konce téhož roku. Nejvyšší zaznamenaná úroveň zadlužení českých obyvatel na spotřebu byla zjištěna k 30.9.2021, ve výši 323 594,6 mil. Kč.

Na základě výsledků měření zadlužení domácností lze říci, že nejvyšší úroveň zadlužení obyvatel je spojena s probíhající krizí v České republice (hospodářská krize v roce 2008, krize související s pandemií Covid 19 v roce 2020).

Graf 21: Celkové zadlužení domácností na spotřebu (v mil. Kč)

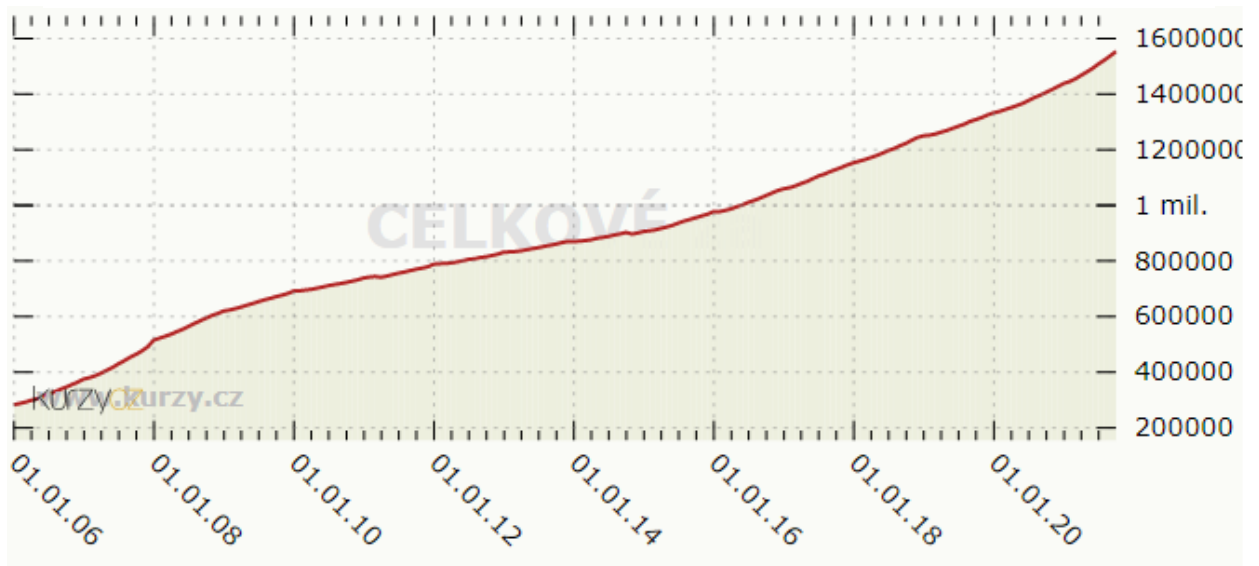

zdroj: Kurzy.cz, 2021

4.4.2 Celkové zadlužení obyvatel na bydlení

Graf č. 22 zobrazuje celkové zadlužení obyvatel České republiky na bydlení v období od 1.1.2006 do 30.9.2021, přičemž nejnižší hodnota zadlužení byla v tomto období naměřena k 1.1.2006 ve výši 287 555,3 mil. Kč a nejvyšší k 30.9.2021 s celkovou sumou 1 553 643,7 mil. Kč. Z grafu je patrné, že v podstatě za celé sledované období zadlužení narůstá a nejsou zaznamenány žádné výrazné poklesy. Nejvyšší pokles zadlužení byl naměřen k 31.10.2014 a to o pouhých 0,65%, z 902 601,1 mil. Kč na 896 762,4 mil. Kč.

Graf 22: Celkové zadlužení domácností na bydlení (v mil. Kč)

Zdroj: Kurzy.cz, 2021

Oproti vývoji zadlužení na spotřebu, kde jsou znatelné výkyvy a který je závislý na současné hospodářské situaci v ČR, je u zadlužení na bydlení zaznamenán neustále narůstající trend zvyšování zadlužení obyvatel České republiky. To může být spojeno jednak s vysokým zájmem lidí o vlastní bydlení ale také především s neustále narůstajícími cenami nemovitostí.

5 Výsledky a diskuse

Na základě výsledků vlastního dotazníkového šetření lze říci, že finanční gramotnost obyvatel ČR, kteří mají, nebo v minulosti měli úvěr, není na příliš vysoké úrovni. Bylo zjištěno, že pouhých 7,8 % respondentů, kteří se zapojili do výzkumu, disponují perfektní znalostí základních pojmů souvisejících s finančními závazky. V průměru respondenti odpověděli na 76,57 % znalostních otázek správně.

Z vlastního dotazníkového šetření vyplynulo, že necelých 27 % dotazovaných podepsalo úvěrovou smlouvu, které nerozuměli. Pomocí statistického testování bylo zjištěno, že čím nižšího vzdělání respondenti dosáhli, tím častěji podepsali úvěrovou smlouvu, které zcela nerozuměli. Naopak respondenti s vysokoškolským vzděláním většinou podepsali smlouvu pouze v případě, že na úvěrové smlouvě rozuměli všemu. Toto tvrzení potvrzuje výzkum od Ministerstva financí (2020), kde z výsledků vyplynulo, že více než čtvrtina respondentů si úvěrovou smlouvu před podpisem vůbec nepřečtou, nebo přečtou pouze zběžně. Většina respondentů, kteří uvedli tuto odpověď, jsou lidé bez maturity. Naopak respondenti, kteří si smlouvu prostudují, jsou především vysokoškolsky vzdělaní lidé (Ministerstvo financí, 2020).

Z výsledků výzkumu vyplynulo, že skoro polovina (47,1 %) respondentů nezná význam RPSN a neví, co vše roční procentní sazba nákladů zahrnuje. Znalostní otázka týkající se RPSN činila respondentům největší problém. K podobným výsledkům dospěl také výzkum prováděný Ministerstvem financí (2020), dle kterého si 41 % respondentů myslí, že zná význam RPSN, ale z toho pouhá polovina (21 %) lidí skutečně uvedla správnou odpověď. K o něco lepším výsledkům znalosti ukazatele RPSN dospěla ve svém výzkumu Jana Hrabalová (2017), kdy 60 % respondentů vědělo význam roční procentní sazby nákladů. Znalost tohoto ukazatele je pro spotřebitele klíčová, jelikož lze RPSN považovat za nejlepší ukazatel, který poskytuje informaci o celkových nákladech vynaložených na úvěr a dle zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru je navíc tento ukazatel povinný pro veškeré poskytovatele úvěrů (Zákon o spotřebitelském úvěru, 2016).

Výsledky vlastního dotazníkového šetření dále ukázaly, že jedinci s vyšším stupněm vzdělání, kteří disponují úvěrem, mají lepší úvěrovou finanční gramotnost, než jedinci s nižším stupněm vzdělání. Toto tvrzení také potvrdil výzkum České bankovní asociace (2020), dle kterého občané České republiky s nižším vzděláním vykazují rizikovější zadlužování, než občané, kteří dosáhli vzdělání vyššího. Obdobných výsledků

bylo také dosaženo ve výzkumu Ministerstva financí (2020), dle kterého většina lidí, kteří neznají správnou odpověď na zadaný test finanční gramotnosti, jsou lidé se základním vzděláním a se středoškolským vzděláním bez maturity. Bylo dále prokázáno, že lidé s nižším vzděláním jsou více zatíženi velkým počtem úvěrů, což souvisí s již zmíněným rizikovým chováním jedinců (Česká bankovní asociace, 2020).

Nejčastěji si obyvatelé České republiky berou spotřebitelský úvěr na pořízení automobilu, či motorky, dále na rekonstrukci bytu, případně domu, a na třetím místě se umístil úvěr na spotřební elektroniku. Naopak nejvíce respondentů uvedlo, že by si nikdy nepůjčili na dovolenou, či zážitky. Třetí nejčastější odpovědí bylo splacení předchozí půjčky.

Na základě výše zmíněných skutečností může být navrženo doporučení zvýšit rozsah finančního vzdělávání na základních a středních školách, kde by měl být na tuto oblast kladen větší důraz. Studentům by měla být již od základní školy připomínána a zdůrazňována nutnost neustálého finančního vzdělávání. Tím se zajistí lepší orientace mladých lidí v otázce financí a rozumném nakládání s nimi a odstraní se významnější rozdíl mezi finanční gramotností lidí s různými stupni vzdělání. Aby se zajistila také obdobná výše finanční gramotnosti u všech studovaných oborů, mělo by být poskytnuto vysoce kvalitní finanční vzdělávání veškerým oborům, nikoliv pouze těm s ekonomickým zaměřením.

V dnešní době se mladí lidé pohybují a orientují především v on-line prostředí a na internetu. Jak uvádí Beranová (2019) ve své práci, lze doporučit zařazení interaktivních příkladů do výuky a využití on-line produktů dostupných např. na webových stránkách České národní banky, díky kterým mohou studenti pomocí hry snáze pochopit a porozumět oblasti financí.

Dále lze doporučit zajištění lepší informovanosti žadatelů o úvěr ze strany poskytovatelů úvěrů, kteří by svým klientům měli předat informace nezbytné k porozumění všech náležitostí úvěrové smlouvy a s tím souvisejících práv a povinností. Tímto krokem by se dalo alespoň částečně předejít rizikovému zadlužování obyvatel České republiky.

6 Závěr

V současné době lze finanční gramotnost považovat za velmi důležitou nejen pro jednotlivce, ale i pro celou ekonomiku jednotlivých států. Na finanční gramotnost se klade čím dál větší důraz, jelikož se jedinec vzdělaný v této oblasti dokáže lépe orientovat na trhu finančních produktů, učinit adekvátní finanční rozhodnutí k zajištění vysoké životní úrovně a v neposlední řadě je schopen vyhnout se rizikovému zadlužování.

Tato diplomová práce se zabývá finanční gramotností občanů České republiky, kteří mají zkušenost s úvěrem. Byl proveden kvantitativní výzkum v podobě vlastního dotazníkového šetření.

Respondenti v průměru odpověděli na 76,57 % znalostních otázek správně a pouze 7,8 % respondentů uvedlo korektní odpověď na všechny znalostní otázky. Bylo zjištěno, že více než čtvrtina respondentů podepsala úvěrovou smlouvu, aniž by jí zcela rozuměli. Statistické testování prokázalo souvislost mezi výší dosaženého vzdělání a porozumění úvěrové smlouvě. Respondenti s nižším stupněm vzdělání častěji podepsali úvěrovou smlouvu bez jejího porozumění a naopak vysokoškolsky vzdělaní respondenti většinou podepsali úvěrovou smlouvu pouze v případě, že jí zcela porozuměli. Toto tvrzení také potvrdily další výzkumy, např. výzkum prováděný ministerstvem financí. Dále z výsledků dotazníkového šetření vyplynulo, že nejvíce chybných odpovědí uvedli respondenti na otázku týkající se významu pojmu RPSN. Celkem na tuto otázku odpověděla chybně skoro polovina dotazovaných. Na základě tohoto zjištění lze říci, že pojem RPSN není mezi širokou veřejností dostatečně známý a jeho znalost je na nízké úrovni. K obdobným výsledkům ohledně porozumění RPSN dospěl také výzkum od ministerstva financí, či Jana Hrabalová ve své závěrečné práci. Výsledky výzkumu dále prokázaly, že jedinci s vyšším stupněm vzdělání, kteří disponují úvěrem, mají lepší úvěrovou finanční gramotnost, než jedinci s nižším stupněm vzdělání. Lidé s nižším stupněm vzdělání jsou také více zatíženi velkým počtem úvěrů a vykazují rizikovější zadlužování, jak vyplynulo z výzkumu od České bankovní asociace.

Bylo zjištěno, že nejčastějším účelem spotřebitelského úvěru je koupě automobilu, či motorčky a rekonstrukce bydlení. Obyvatelé České republiky také nejčastěji uvedli, že by si nikdy nepůjčili na zážitky, dovolenou, dále sportovní vybavení a třetí nejčastější odpovědí bylo splacení předchozího úvěru.

Jak již bylo zmíněno výše, finanční vzdělávání je nikdy nekončící proces a každý jedinec by se měl v této oblasti neustále zdokonalovat k dosažení svého vlastního blahobytu. Dostatečné a kvalitní finanční vzdělání by mělo eliminovat chybná rozhodnutí a rizikové zadlužování obyvatel, která mohou mít fatální následky.

7 Seznam použitých zdrojů

BERANOVÁ, Markéta, 2019. Finanční gramotnost studentů vysokých škol se zaměřením na zemědělství v České republice. Praha. Disertační práce. Česká zemědělská univerzita v Praze.

ČERNOHORSKÝ, Jan, 2020. Finance: od teorie k realitě. Praha: Grada Publishing. Finance (Grada). ISBN 978-80-271-2215-8.

ČERNOHORSKÁ, Liběna, 2015. Komplexní pohled do bankovního světa. Pardubice: Univerzita Pardubice. ISBN 978-80-7395-863-3.

Česká národní banka: Otevřená data, 2021. Cnb.cz [online]. [cit. 2021-7-15]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/seznamy/Otevrena-data/>.

ČESKO. Zákon č. 21 ze dne 1. února 1992 o bankách. In: Sbírka zákonů České republiky.

ČESKO. Zákon č. 257 ze dne 14. července 2016 o spotřebitelském úvěru. In: Sbírka zákonů České republiky. 2016, částka 100, s. 257-258.

Exekutorská komora České republiky: Co je to exekuce? [online]. 2020 [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.ekcr.cz/exekutori-radi>.

Financnivzdelavani.cz: ÚVĚROVÉ REGISTRY [online], 2021. [cit. 2021-7-15]. Dostupné z: <https://www.financnivzdelavani.cz/svet-financi/uverove-registry>.

Financnivzdelavani.cz: Základní způsoby provedení exekuce [online]. 2021 [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.financnivzdelavani.cz/jak-na-to/zlomove-situace/exekuce/zakladni-zpusoby-exekuce>.

GODDARD, John, WILSON, John O. S., 2016. Banking: A Very Short Introduction [online]. [cit. 2021-7-14]. ISBN 978-0-19-968892-0. Dostupné z: <https://books.google.cz/>.

HRABALOVÁ, Jana, 2017. Finanční gramotnost vybrané skupiny obyvatelstva. Praha. Diplomová práce. Bankovní institut vysoká škola Praha.

JANDA, Josef, 2013. Jak žít šťastně na dluh. Praha: Grada. Finance pro každého. ISBN 978-80-247-4833-7.

KALABIS, Zbyněk, 2012. Základy bankovníctví: bankovní obchody, služby, operace a rizika. Brno: BizBooks. ISBN 978-80-265-0001-8.

KALÁTOVÁ, Veronika, 2021. Finanční zralost: Klíč k finanční spokojenosti [online]. Nakladatelství Plot [cit. 2021-7-14]. ISBN 978-80-7428-371-0. Dostupné z: <https://books.google.cz/>.

KOCIÁNOVÁ, Helena, 2012. Finanční gramotnost v kostce, aneb, Co Vás neměl kdo naučit. Olomouc: ANAG. ISBN 978-80-7263-767-6.

Kurzy.cz: CELKOVÉ zadlužení domácností (v mil. Kč) - ekonomika ČNB [online]. 2021 [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/cnb/ekonomika/celkove-zadluzeni-domacnosti-v-mil-kc/>.

Kurzy.cz: Insolvence [online]. 2022 [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/insolvence/>.

Ministerstvo financí, 2020. Výsledky měření finanční gramotnosti 2020: FINANČNÍ PRODUKTY A SPOTŘEBITELSKÉ ÚVĚRY. 11.6.2020 [cit. 2022-02-05]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2020/financni-produkty-a-spotrebitelske-uvery-3242>.

OECD (2016), “OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies”, OECD, Paris, www.oecd.org/finance/OECD-INFE-International-Survey-of-Adult-Financial-Literacy-Competencies.pdf.

Peníze.cz: Co potřebujete vědět o RPSN a spotřebitelských úvěrech [online], 2021. [cit. 2021-7-15]. ISSN 1213-2217. Dostupné z: <https://www.penize.cz/18016-co-potrebuji-vedet-o-rpsn-a-spotrebitelskych-uverech>.

Peníze.cz: Finanční produkty [online], 2021. [cit. 2021-7-15]. ISSN 1213-2217. Dostupné z: <https://www.penize.cz/produkty>.

Peníze.cz: Jak funguje kreditní a charge karta [online], 2021. [cit. 2021-7-15]. ISSN 1213-2217. Dostupné z: <https://www.penize.cz/15815-jak-funguje-kreditni-a-charge-karta>.

Peníze.cz: Kontokorent [online], 2021. [cit. 2021-7-15]. ISSN 1213-2217. Dostupné z: <https://www.penize.cz/kontokorentni-uvery>.

RADOVÁ, Jarmila a kol., 2013. Finanční matematika pro každého. 8., rozš. vyd. Praha: Grada. Finance (Grada). ISBN 978-80-247-4831-3.

REJNUŠ, Oldřich, 2014. Finanční trhy. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada. Partners. ISBN 978-80-247-3671-6.

REVENDA, Zbyněk a kol., 2012. Peněžní ekonomie a bankovníctví. 5., aktualiz. vyd. Praha: Management Press. ISBN 978-80-7261-240-6.

SAEEDI, Ali, HAMED, Meysam, 2018. Financial Literacy: Empowerment in the Stock Market [online]. [cit. 2021-7-14]. ISBN 978-3-319-77857-0. Dostupné z: <https://books.google.cz/>.

TEPLÝ, Petr, 2013. Navigátor bezpečného úvěru. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2287-3.

8 Přílohy

Dotazník

Jakého jste pohlaví?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Muž Žena

Jaký je Váš věk?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- méně než 18 let 19-26 let 27-55 let 56 let a více

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- základní vjuční list střeđoškolské s maturitou vysokoškolské

Máte, nebo měl/a jste někdy úvěr?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne

Pokud ano, jaký?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- Jednorázový spotřebitelský úvěr Hypoteční úvěr Kontokorentní úvěr Revolvingový úvěr Kreditní kartu
- Jiný, uveďte prosím jaký:

Rozuměl/a jste všemu na úvěrové smlouvě, kterou jste podepsal/a?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne

Která definice „finanční gramotnosti“ je podle Vás nejpřesnější?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Finanční gramotnost představuje porozumění výpočtům, které souvisí s financemi.
- Finanční gramotnost je soubor znalostí a dovedností nezbytných k tomu, aby člověk finančně zabezpečil sebe i svou rodinu a aktivně vystupoval na trhu finančních služeb a produktů.
- Finanční gramotnost představuje schopnost obchodovat s akcemi.

Úroková sazba představuje

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- částku, o kterou se zvyšuje objem půjčených peněz.
- všechny poplatky související s úvěrem.
- procentuální vyjádření měsíční splátky.

Úroková sazba se vyjadřuje

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- v Kč v procentech

RPSN, neboli roční procentní sazba nákladů, zahrnuje:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- výši jistiny a úroků úvěru
- úroky a další poplatky související s úvěrem
- výši jistiny, úroků a dalších poplatků souvisejících s úvěrem

Může být úroková sazba vyšší, než RPSN?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne

Co znamená anuitní splátka?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Anuitní splátka je dlužná částka, kterou musí dlužník v současné chvíli splatit.
- Anuitní splátka je částka skládající se z jistiny, tedy dlužné částky, a úroku z úvěru.

Víte, co představuje jistina?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- částečná platba předem
- finance, které banka získá za poskytnutí úvěru
- částka, kterou si klient půjčil od banky

Co je kreditní karta?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Kreditní karta je platební karta spojená s úvěrem, který je možné splácet a současně dál čerpat.
- Kreditní karta je platební karta, ze které lze čerpat finance uložené na běžném účtu.
- Kreditní karta je to samé, jako debetní karta.

Co znamená revolvingový úvěr?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Revolvingový úvěr je vždy spojen s běžným účtem, na kterém je stanovena přesná výše povoleného debetu.
- Revolvingový úvěr je úvěr, který se po splnění předem sjednaných podmínek opakovaně obnovuje.

Víte, co je konsolidace úvěrů?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- znovučerpání úvěru
- sloučení více úvěrů do jednoho
- obnovení již splaceného úvěru
-